

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 1.

БЕОГРАД 1932 ГОДИНЕ

КЊИГА 4

XXXIX РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 12 АПРИЛА 1932 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЛИ

ПРЕТСЕДНИК

Д-р КОСТА КУМАНУДИ

ПОТПРЕТСЕДНИК

Д-р КОСТА ПОПОВИЋ

СЕКРЕТАР

АНТЕ КОВАЧ

Присутни Г. Г. Министри: Министар пољопривреде и заступник Министра трговине и индустрије Јурај Деметровић, Министар за физичко васпитање народа Др. Драган Краљевић, Министар правде Божидар Максимовић, Министар социјалне политике и заступник Претседника владе и Министра иностраних послова, Иван Пуцел, и Министар грађевина Никола Прека.

Почетак рада у 9,30 часова пре подне и прекинуто у 12,45 часова на настављена у 4 часа по подне.

С А Д Р Ж А Ј :

Пре дневног реда: 1 — Читање записника претходног састанка.

2 — Отсуства народних посланика.

3 — Захтев Министра трговине и индустрије о хитности законског предлога о заштити земљорадника.

4 — Молбе и жалбе из народа.

Дневни ред: — Претрес и усвајање законског предлога о заштити земљорадника.

Говорници: Известилац Никола Соколовић, Љубиша Трифуновић, Заступник министра трговине и индустрије, Министар пољопривреде Јурај Деметровић, (два пута) Министар правде Божидар Максимовић, Стеван Ђурић, Др. Иван Лончаревић, Риста Ђокић, Др. Лавослав Хаџекић.

2 — Претрес и усвајање извештаја Одбора за проучавање законског предлога о подизању домова и других објеката у надлежности Министра за физичко васпитање народа.

3 — Саопштење да Министарство иностраних дела, и Министарство просвете поднесу Законски предлог о споразуму о научним, школским и уметничким односима између Краљевине Југославије и Републике Пољске.

Говорници: Известилац Др. Матеј Перић, Министар за физичко васпитање народа Др. Драган Краљевић, Др. Богдан Видовић, Др. Стјепан Вачић.

Претседник Д-р Коста Кумануди: Отварам XXXIX редовни састанак Народне скупштине. Изволите чути записник са прошле седнице.

Секретар Анте Ковач чита записник XXXVIII редовног састанка.

Претседник Д-р Коста Кумануди: Има ли примедба на записник? (Нема). Нема, записник је примљен. Прелазимо на саопштења отсуства г. г. народних посланика.

Секретар Анте Ковач чита: Г. Јакоб Земљић, народни посланик, моли три дана отсуства ради службеног посла, Д-р Мирко Ивандекић, народни посланик, моли за пет дана отсуства због болести у породици и Станко Лончар, народни посланик, моли за четири дана отсуства ради хитних домаћих послова.

Претседник Д-р Коста Кумануди: Одобрава ли Народна скупштина тражена отсуства? (Одобрава) Тражена отсуства су одобрена. Изволите чути захтев г. заступника Министра трговине и индустрије о хитности законског предлога о заштити земљорадника.

Секретар Анте Ковач прочита захтев Г. Министра.

Претседник Д-р Коста Кумануди: Има реч заступник Министра трговине и индустрије да образложи захтев о хитности.

Заступник Министра трговине и индустрије, Министар пољопривреде Јурај Деметровић: Господо народни посланици, у име Краљевске владе част

ми је замолити вас да изволите огласити као хитан законски предлог о заштити земљорадника и стављању на снагу појединих прописа Закона о извршењу и обезбеђењу.

Како вам је, господо, познато, Краљевска влада подносиће своје предлоге Народној скупштини по томе питању није истовремено затражила да се они огласе хитним.

Господо, разлог је био томе тај, да се омогући свима крајевима, свима заинтересованим, управо свакоме мишљењу, да добу до изражаја и на тај начин онај одбор, који је имао то питање да расправи и решава, да буде у могућности, да је упознат са свима гледиштима о којима треба водити рачуна. Господо, то је све извршено. Али први законски предлози поднети су били 19 марта. Ово време до сада достајало је за обавештавање свакога по томе питању. Међутим, на терену ствара се ситуација, која се не може назвати повољном. Има доста елемената, који хоће да искористе још то време пре доношења Закона. И према обавештењима, која имамо, учестале су егзекутивне продаје, и невоље, које су и онако доста велике, на тај начин се само повећавају. С обзиром на то, што овим Законом хоћемо да помогнемо онима, који су данас, у истини, у највећој невољи, ја мислим, да треба да похитамо, да што брже донесемо потребна решења, како бисмо заштитили брата нашега земљорадника, који је у невољи. (Пљескање).

Могао би се ставити један приговор: Да се на тај начин спречава опсежна дискусија у Народној скупштини. Али, господо, ако узмемо у обзир, то да се ова Народна скупштина питањем сељачких дугова и заштите земљорадника несумњиво бавила више него ма која Скупштина до сада, онда ја мислим да се не може тај приговор ставити. Готово сви говорници у свима досадашњим дебатама у Народној скупштини, а специјално у буџетској дискусији говорили су опширно о томе и према томе не може да се каже да је ма ко прикраћен или да му је онемогућено да заузме своје становиште и да искаже своје мишљење. Ја мислим на тај начин и тај приговор, који би се могао поставити да отпада и из тог разлога будући да је у истини хитна потреба да се донесе овај Закон, ја вас, господо, молим да овај законски предлог огласите као хитан. (Пљесак).

Председник Д-р Кошта Кумануди: Прима ли Народна скупштина хитност овог законског предлога? (Прима). Закон је оглашен као хитан. Прелазимо на претрес у начелу о Предлогу закона о заштити земљорадника и о стављању на снагу појединих одредаба Закона о извршењу и обезбеђењу. Има реч извештача г. Никола Соколовић.

Извештач Никола Соколовић: Господо народни посланици, хиперпродукција аграрних производа која је настала усавршавањем пољопривредне технике и бацање огромних количина хране на тржишта у последње време нарочито из америчких држава и из Русије, довела је до катастрофалног пада цена свих пољопривредних продуката. Криза велике индустрије, крахови банака, страховити падови вредносних папира, најпре у Америци а затим и у осталим земљама, изазвале су психозу неповерења и панику на читавом новчаном тржишту. Коначан резултат свих ових појава, кад се узме у обзир још и велика беспослица у индустријским

земљама, јесте она авет која данас кружи над читавим светом и која се зове страховитим језовитим именовом криза. О узроцима кризе и њеном развоју, као и последицама, а начину како да се она ликвидира, пишу се књиге, пишу се дисертације, држе се конференције, тим питањем су заузети најбољи умови човечанства, који траже излазак из тога стања на свима пољима људске делатности. Али, господо, поред свега тога криза још увек постоји, она постоји у читавом свету у разним облицима и димензијама. И трагика је, господо, читавог човечанства у томе, да та криза у свој својој оштрини постоји не само тамо где влада nestaшица економских добара, него она постоји и тамо где влада и превелико обиље тих економских добара. А како је цела светска привреда један организам, то болест једног органа изазива обољење и другог и на тај начин ми, господо, долазимо до констатације да данас имамо општу светску економску кризу. Неподељено је мишљење, да наша земља нема својих специфичних узрока за кризу коју осећамо, али без обзира на то ми знамо да она постоји и код нас. Она нас је можда заразила са стране, јер кад је захватила читав свет није могла проћи ни мимо нас. И последице таквога стања наш народ врло тешко осећа. Ми сви, господо, кад смо ишли у школе давали смо народу обећање, да ћемо сав свој труд, све своје знање упутити на то да олакшамо ово тешко стање у коме се налази наш народ а специјално наш сељак. И кад смо се састали у Народној скупштини, прве речи Председника Краљевске владе у првој клупској седници нашој биле су упућене томе питању, затим долази Престона Беседа, затим долази Адреса Народног Представништва и у свима тим значајним актима подвлачи се велика и неодољива важност овога питања. Народно Представништво одукује се своме обећању и ми, господо, можемо да констатујемо, да је до сада донешен један читав низ Закона који су посвећени искључиво томе питању, питању економских олакшица у народу. На томе се и даље ради, а као што вам је познато, Краљевска влада спрема и даље и проучава материјал за даљи рад у томе правцу. У току парламентарне дискусије у свима нашим састањима, у седницама, у одборима, у клубу, сви су говорници нарочито истицали тешко стање које данас влада на нашем селу и онемогућује отплативање дугова. Тражи се са свију страна да се томе стању помогне и, господо, у духу тих захтева Краљевска влада је 19 марта о. г. поднела Народној скупштини предлог Закона о заштити земљорадника. Законодавни одбор, који је изабран за проучавање овога питања, одмах је приступио послу и радио је непрекидно до јуче, са малим прекидом о католичком Ускресу. Сви чланови одбора били су дубоко свесни велике важности питања које решавају, били су свесни свију последица које овакве мере могу имати на свима подручјима нашег економског живота. Ради тога су чланови одбора решавању овога питања приступили са највећом опрезношћу и са највећом пажњом, бојећи се да у хитности посла не би донели неке мере које би касније могле имати штетних последица. Господо, ови су моменти били разлог, да је Законодавни одбор заузео следеће гледиште: Законски предлог како је поднет од стране Краљевске владе садржао је у себи у главном две материје. Прво, начин егзекутивне наплате се-

љачког дуга, а друго је мериторно решавање сељачког задужења. Дакле, две материје које између себе колидирају, с обзиром на хитност и с обзиром на рок у коме се имају свршити. Први део је хитан и тражи да се донесе одмах, а други тражи дубље студирање, тражи многе податке, тражи да се савесно проучи све оно што би могло имати утицаја на оне крајње конзеквенце које би тај Закон могао да изазове. Ради тога је одбор предложио и Краљевска влада прихватила, да се ове две материје раздвоје и о првој да се решава одмах, а да одбор истовремено продужи рад на дубљем студирању другога посла и да се он сврши у року најдаље од 6 месеци.

Ја ћу покушати да вам у најкраћим цртама изнесем резултате рада одборског и да вам прилажем у главним цртама овај законски предлог који је данас пред Народном скупштином. Закон носи наслов: Закон о заштити земљорадника и о стављању на снагу појединих прописа и одредаба Закона о обезбеђењу и извршењу. Из самог тога наслова види се, да је главни субјект који се Законом заштићује у првом реду земљорадник, али ипак није само земљорадник, јер овим се Законом заштићује сваки онај који је дошао у тешкоће да уредно отплаћује и регулише своје дугове. Разуме се да се у први мах одмах поставља питање: Зашто се заштићује сељак у првом реду? Из тога се рађа одмах и друго питање, да ли је наш земљорадник презадужен? Земљорадник се заштићује, господе, јер до сада није имао такве заштите. Сви остали привредници наше земље кад дођу у тешку ситуацију имали су законске могућности да своје дугове уреде на било који начин. У главном то је поступак по Закону о принудном поравњању ван стечаја, а затим долази поравнање у самом стечају. Ми знамо да се трговци, индустријалци, повчани заводи у обилној мери користе благостима тога Закона. Многи трговци се поравњају са 40%, а поравнања у стечају иду и далеко испод тога процента. На тај начин људи који су у тешку ситуацију, спасавају се од потпуне пропасти. Сељак се тим правом није могао користити, зато што Закон о принудном поравњању важи само за трговце. А стечајем се сељак не може користити, јер су сељачки дугови без обзира на начин како су настали, у крајњој форми увек хипотекарни дугови, а ту не може и нема могућности да се ово искористи, него се поверници подмирују из хипотеке по реду првенства.

Да ли је сељак презадужен, то је питање о ком се много расправља. Мишљења су подељена. Али, господе, у сваком случају сигурно је да, ако сељак ако и није презадужен, он је данас у таквом стању, да не може одговорати ни својим редовним обавезама, а о исплати и отплаћивању дугова не може се ни говорити. И сад, приликом расправе о начину како је сељак дошао до тих задужења, до тих сељачких дугова, на терет сељака и земљорадника чине се извесни прекори. Каже се да се је сељак задуживао лакомислено. Ја, господе, нећу да кажем да таквих случајева нема, ми сви знамо да их има. Али је факат тај да је данас највише задужен онај сељак, који је имао добру намеру, који је имао жељу да подигне продукцију наших сељачких завода, да подигне рентабилитет земље, факат је да се је задужио онај сељак који је купио земљу,

набављао пољопривредне стројеве, купио и уводио племениту пасмину стоке, сељак који је набављао вештачко ђубре, индустријско биље, — узмимо само хмељ, опијум, кудељу итд. итд. Факат је и то, да су данас у много мањој мери задужени они крајеви у којима се врши екстензивна култура, него они у којима се врши интензивна. Интензивна култура тражи издатке, тражи инвестиција, тражи да се улажу капитали. Па, господе, ти су дугови чињени у времену када су коњуктуре биле сасвим друге. Данас су пале цене производа аграрних продуката а дуг је остао исти. На тај начин сељак је, без своје кривице, дошао у немогућност да одговори својим обавезама.

Не смемо, господе, заборавити да трагови рата, и ако је прошло 12—13 година од свршетка рата, још нису потпуно заборављени. Читава Србија и сви погранични крајеви били су потпуно прегажени, и уништени ратом. Оно што се за пет година уништило не може се за 10 година обновити. Та обнова била је у толиким димензијама да се није могла извршити без капитала, капитал се није могао створити без задужења, и тако смо дошли до великог степена задужења у свима крајевима, који су пострадали од рата.

Господе, има још једна нарочито тешка окошт, а она је у томе да се приликом егзекутивних наплата на селу постизавао овај резултат: дужник је остао без игде ичега, продаје му се све у бесцење и он спада на просјачки штап. То нам је свима добро познато. И у току одборског рада били су Одбору достављени појединачни случајеви, који су тако страшни и толико трагични, да их ја не могу и не желим пред вама да понављам.

Чули смо и знамо да се овом законском предлогу чине извесне приговори. Ти приговори су неизбежни и са њима се морало и рачунати, јер се доносе изванредне мере. А оне се не могу доносити тако да сви буду задовољни. Интенција је овога Закона да помогне ономе коме је ова помоћ најпотребнија и најхитнија и да спасе у првом реду онај елемент који је осовина и темељ читавог нашег привредног и државног живота, да спасе нашега сељака. Тим се је интенцијама и одбор руководио у своме раду. Ја ћу укратко да вам изложим сада основне принципе овога закона.

Пре свега најхитнија и најпотребнија одредба садржана је у § 1, а та је: да се до дана кад овај Закон добије обавезну снагу, одложе све јавне принудне продаје покретног и непокретног сељачког имања које су у року, а да се и нове продаје не могу дозволити. Исто тако се обустављају за исто време и све принудне управе (секвестрације) као и одузимање покретних ствари (трансферације) у циљу или извршења или обезбеђења. Ово је једна привремена мера која има да траје свега шест месеци или можда и мање, ако се пре тога рока донесе Закон о конвертовању земљорадничких дугова.

Са неких страна чине се приговори да се овим параграфом дира у приватну својину; сматра се да ова законска одредба нарушава најосновније принципе Грађанског законика и приватнога права. То, међутим, није тачно, јер се овом одредбом не дира ни у чија права него се само ономе земљораднику који је дошао у тешку ситуацију, одлаже егзекутивна наплата кроз време од свега шест месеци. Ничије, дакле, право није повређено тиме што је сељак

добило мало одушке да прикупи снагу и да сачека боље време па да плати свој дуг, што он и сам жели.

У § 2 овога предлога изнесена је једна установа која се начелно несимпатично прима, а то је да се овоме Закону даје ректроактивна снага од 19 марта ове године и поништавају сви они овршни чини који су у томе времену извршени. Господо, давање закону ректроактивне снаге је једна изузетна мера, једна мера која се примењује само по изузетку. И њој је овде дато место зато што је одбор сматрао да је она апсолутно потребна. А ево зашто. У исто време кад је овај законски предлог поднесен Народној скупштини, а то је било 19 марта, он је предат и јавности. Ми знамо да има и таквих људи да има и таквих поверилаца који су знали да се нешто спрема, па су искористили овај вакум између почетка законодавног рада и дана кад ће се овај закон донети, и употребили силу и пресију над дужницима како би дошли до својих потраживања. За ово кратко време одбор је имао прилике да се увери о многим случајевима из којих се јасно види, до каквог би зла дошло кад би се оставиле одрешене руке тим повериоцима, који су у рђавој намери хтели да искористе ово време па да дођу до наплате, за коју су се бојали да ће им доцније бити отежана.

У исто време овај параграф одређује и постанак кад се лицитација поништи, и регулише однос између власника продате ствари и новог купца.

Господо, кроз време ове зауставе егзекутивне наплате, дужник који је дужан, мора да плати камату, и много се размишљало о висини те камате. Одбор се је сложио у томе, да та камата има да буде 6%, јер је то просечна законска камата која постоји на већини законодавних подручја, и разуме се тиме је поверилац потпуно обештећен за оно време кроз које ће моћи да чека. Али ако би поверилац хтео да сам добровољно регулише своје односе према дужнику, он зато постизава нарочиту графикацију, јер му се у томе случају признаје каматна стопа до 10%. Ми знамо да разумнији веровници врло ретко прибегавају присилним мерама и егзекутивној наплати да дођу до наплате свога потраживања, јер они знају да ако им дужник не плати добровољно да ће тешко платити и присилним начином. То је и највећи део наших поверилаца, и тим повериоцима хтела се дати и та графикација да камата буде већа.

Има и једна нова одредба, а то је да се стављају на снагу извесни прописи о извршењу и обезбеђењу од 9 јула 1930 године. То су установе биле потребне да се данас уведу, и дозволите ми да вас упознам са појединостима тога Закона. Ја желим да вам само истакнем принципе који се уводе у овршни поступак овим Законом. То је пре свега одредба § 69 да се због наплате једног малог дуга не може водити егзекуција над читавом имовином дужника, него прво мора да се тражи наплата из покретних ствари, па тек ако такав покушај остане без успеха, тек онда да се може водити егзекуција и на његову непокретност.

Друга важна одредба јесте из § 209 која одређује т. зв. егзистенциј-минимум. Овакве одредбе у многим крајевима није било, а она је врло важна и зато се и уводи. Ја ћу вам летимце споменути да се по тој законској одредби не могу узимати у егзистенцију одела, покућанство, постојне ствари

и све друго што је неопходно нужно за живот једној породици, храна и огрев за четири недеље и све оно што му је неопходно нужно. Ако је овршни земљорадник, не може му се узети у попис његов фондус инструктус и алати. А ако није пољопривредник, мора му се оставити све оно што му је нужно за вршење његове трговине, обрта и заната. То су у главном те установе које дају заштиту не само земљораднику, него свима грађанима, ако дођу у тежак положај да се против њих води егзекуција.

Господо, појавили су се приговори да ће овај Закон довести новчане заводе у тежак положај, јер да ће дужници потпуно обуставити своја плаћања. Ови приговори и ако нису потпуно без основа, они нису ни тако озбиљни како се претстављају и чине. Ми ово добро знамо да новчани заводи од оних дужника који неће да плаћају и према којима се морају применити присилне мере, да новчани заводи са тим дужницима имају више трошкова и посла него што имају од њих користи.

Наконду не може се рећи да се дугови наплаћују код нас искључиво егзекутивним путем. То није тачно. То је један изузетак. У главном, дугови се плаћају редовним путем и добровољно, и наш народ не воли да буде дужан. У многим крајевима је велика срамота да неко буде дужан. И, господо, не треба од тога страховати, јер онај који плаћа, онај који може да плати, тај ће плаћати и поред овога Закона. И циљ и намера овога Закона била је та да сачува од пропасти онога који поред најбоље воље не може да плати. Али, господо, и о овом приговору одбор је водио рачуна и Краљевска влада поднела је предлог да новчани заводи који би услед стицаја оваквих прилика дошли у тешко стање, да могу своје стање да сапирају нарочитом процедуром која је прописана у § 5 овога Закона. Ја мислим, да бојазан да ће новчани заводи претрпети велики потрес, поред тога што није оправдан, налазим да та бојазан може добити потпуно умирење увођењем овог § 5 у живот.

Господо, ја бих желео да се обазрем још на неке опште приговоре који се стављају овоме Закону, јер се каже да ће он пореметити читав наш привредни живот. Нисмо, господо, ми први који ово питање решавамо, ми смо чак можда последњи. Изванредне мере и прописе и изванредне законе донеле су многе напредније западне државе далеко пре нас. Ја ћу вас потсетити да су ово питање посвршавали, или да се то питање налази у стадијуму свршавања у Чехословачкој, Немачкој, Италији, Мађарској, Румунији и Бугарској. У једној од најнапреднијих држава у Немачкој имате чак једну изузетну законску процедуру за решавање привредних питања. Привредна питања данас се у Немачкој не свршавају редовним законодавним путем, него влада има овлашћење да све ово реши путем наредбе са законском снагом, јер се прилике сувише брзо развијају, а законодавни пут који је компликован и тром не може брзо да их прати и због тога у Немачкој постоји пот ферордиг којим се сва та питања решавају. Поред тога у Немачкој постоји и комесаријат за утврђивање цена који има права да регулише цене у привредном животу. Свакако, да су те изузетне мере изазване изванредним приликама које владају у читавом свету.

Коначно приговара се, да сељак неће имати кредита и о том приговору, господо, водило се ра-

чуна и зато је Краљевска влада у своје последњем амандману унела у Закон и то, да се од ограничења изузимају сва она задужења која настану после доношења овога Закона, те према томе то се не протеже на доцнија дуговања, јер се она могу потпуно слободно од дужника наплаћивати. Конечно имам да напоменем још једну ствар. Сви ми који живимо у народу и познајемо кредитне односе, знамо да се кредит не даје само онима који имају, јер има много богатих и имућних људи који неће добити на кредит ни кутију шибница, јер и ако је богат човек познају га као неплатишу, јер кредит се више даје на образ него на имање, те према томе за те кредитне односе на селу не морамо се бојати да ће се погоршати и да наш сељак неће имати кредита за своје најелементарније потребе.

Господо има још једна ствар на коју желим да се осврнем. Можда овај Закон код нас још не би био ни потребан. Ми знамо да наш сељак може да трпи и подноси много више него сваки други. Наши ратови то су најбоље показали. Али, господо, дошле су изванредно тешке прилике које су тешко стање нашега села потенцирале до много већег степена. Ко је могао претпоставити да ће нас месец април затећи под снегом. Ко је могао претпоставити да ће наићи ових дана велике поплаве које су преплавиле многа наша засејана поља, велике суше уродиле су страховитом оскудицом сточне хране. Дуга зима довела је до тога да се стока није могла истерати на пашу, и данас имамо једно тако тешко стање, да је дужност Народне скупштине да о томе поведе рачуна да искупи своју реч и да најхитније овај Закон донесе. Кад ми то не би учинили не би били достојни онога поверења које нам је народ дао кад нас је послао у овај Дом и кад је управо очи да му све добро које му може доћи, може доћи једино са овога места. Господо, ја вас молим да примите уверење да је Законодавни одбор у овај рад уложио максимум своје воље, своје савести и свога знања, и да вам је изнео предлог који по својем најбољем осведочењу сматра као најбољи, једино добар и као једино могући и ја вас, господо, као извештач тога Одбора молим да изволите оденити да ли је Одбор поступио добро и да изволите дати вашу апробацију овоме нашем раду.

Председник Д-р Коста Кумануди: Има реч други извештач г. Љубиша Трифуновић.

Љубиша Трифуновић: Господо народни посланици, Одбор за проучавање Законског предлога о заштити земљорадника и висини камате нашао се пред једним врло тешким и компликованим социјално-економским проблемом. Та тешкоћа долазила је не само због тога што ово питање задире дубоко у приватно правне односе, већ и због тога, и нарочито, што су ти приватно правни односи нарочито природе, што су то кредитни односи, који су најосетљивији. И интервенција државе у закупним односима, као и у многим другим питањима којима се раније државна власт, законодавна власт бавила, претставља мешање државе у приватно правне односе. Али је, господо, то мешање од далеко мањих последица него што је у овоме питању. Кредитни односи између дужника и повериоца не интересују само њих двојицу. Поверилац често пута има свога повериоца, овај свога и тако долазимо до читавога ланца заинтересованих лица, тако да једино законско принудно поремећење односа из-

међу једнога дужника и његовог повериоца аутоматском реперкусијом доноси поремећење у целој томе ланцу. Али, господо, несумњиво стоји пред нама једна тешка и важна чињеница социјално-економска, а то је данашњи тежак положај дужника земљорадника.

Услед претераног пада цена земљорадничких производа и сељачких непокретности, која је дошла услед економске кризе, сељак је доведен у врло тежак положај. Он не може да одговара својим обавезама. И онај сељак, који је доскоро био само дужан, овом претераном економском кризом постао је презадужен. О тој чињеници, господо, Народно претставништво мора да поведе рачуна. И ако овај Закон донекле ремети кредитне односе и задире у приватно правне односе, ипак услед тога факта непредвиђеног и нежељеног, ми смо принуђени да се умешамо у приватно-правне односе.

Поверлиоци морају и сами схватити потребу да се тај однос законским путем унеколико ублажи. За повериоце није тешко да схвате потребу оваког решења. Они су већ имали искуства код дужника неземљорадника, да се са њима, са сваки од њих појединачно кад дође у тежак положај, равнају, било да праве извесан попуст у дуговању, било да им смање камату, било да им одлажу рокове плаћања, па су на тај начин, правећи олакшице својим дужницима, који су долазили у тежак положај, спасли бар један део свога потраживања. Па су, господо, повериоци имали и супротно искуство. У случајевима кад су повериоци били непомирљиви и нису пристајали на такве случајеве равнања, било је случајева да су они губили или цела своја потраживања или много већи део него што би равнањем изгубили. То искуство поверилаца довољно је да их убеди, да у данашњим тешким привредним приликама морају на својим потраживањима од земљорадника дужника и нешто жртвовати.

Ми знамо господо, да има поверилаца, који су и досада, схватајући правилно своје интересе, чинили извесне олакшице својим дужницима земљорадницима. Ради таквих поверилаца не би можда било ни потребно доносити овај Закон. Али како, их има и других, овај се Закон, као велика нужда, као неминовност наметнуо Народном претставништву.

С друге стране, господо, дужници, земљорадници, који се збиља налазе данас у тешком положају, морају бити свесни да се не могу једним законским текстом ослободити потпуно својих обавеза.

И ја мислим, да наш сељак то и не тражи. Он тражи само олакшање, он тражи само могућност да може постепено своје обавезе регулисавати. Одбор изабран да проучи ова два законска предлога, која су била поднета Народном претставништву, одмах у почетку свога рада, као што је изложио први извештач г. Соколовић, показао је збиља сву своју добру вољу, да се ова питања и добро проуче и да се што пре донесу нужне и хитне законске мере. Па је због тога у Одбору и дошло до тога, да се из два законска предлога изузму, за први мах, оне најхитније заштитне мере које су у овај пројекат унете, остављајући остало да се боље проучи прикупљањем тачних података о задужености сељака.

У овом законском пројекту, као што сте имали, господо, прилике да видите, постоје две врсте заштите дужника. На првом месту је оно што је за нас и најважније: Заштићен је дужник-земљорадник. То су одредбе § 1 овога пројекта. За време од 6 месеци одложена су сва извршења над дужником земљорадником. Ова законска одредба може бити неће задовољити у потпуности ни оне који траже много радикалније мере, а неће задовољити може бити ни оне који сматрају, да је ова заштита претерана. Али, господо, та два мишљења баш показују да у овом питању, као и у многим другим слојеним економским проблемима мора се водити рачуна о једном средњем мишљењу, о једној средњој линији, која ће задовољити опште стање. Ја мислим, да је овај законски предлог, тражећи ту средњу линију, у томе погледу успео.

На другом месту, пошто је дужник-земљорадник, услед компликованости економских односа у вези са својим повериоцима-неземљорадницима, била је потребна извесна макар и мања заштита и оних неземљорадника који дугују и који ће овим законским предлогом може бити доћи у негодан положај. Због тога се у Одбору дошло на мисао, да се и ти дужници у неколико заштите увођењем у живот одредаба Закона о извршењу од 1930 године. То су они параграфи цитирани у § 4 овога законског предлога, а који сте ви добили.

Да би се о овим законским предлозима који на првом месту штите земљорадника дужника имао тачан појам ко је земљорадник и ко све треба да ужива законску заштиту, у § 6 овога пројекта дата је дефиниција, појам земљорадника. Господо, свака дефиниција је тешка и врло је тешко наћи дефиницију која ће обухватити све случајеве. Нарочито за овај случај. То је било тешко с обзиром на то да је наша земља састављена из различитих покрајина, где владају различите привредне прилике. Ипак нађена дефиниција обухвата велики део случајева, можемо рећи највећи, који ће означити ко је све земљорадник. По тој дефиницији на првом месту за појам земљорадника, тражи се да је земљорадник онај, који сам или уз помоћ своје породице, ради своју земљу. На другом месту, тражи се да опорезивање његових прихода, произилази, претежно из прихода од земље. Трећи елемент, појма земљорадника састоји се из величине поседа, јер сматра се, да у оваквом једном изузетном закону, не треба да се заштите и они земљорадници, који су у величини свога поседа у много бољем економском положају, него што су ситни земљорадници. Али господо, да би дефиниција земљорадника могла да обухвати и многе још друге случајеве, остављено је право у § 9 Министру правде да нарочитом уредбом, може ову дефиницију допунити. Као што сам мало час споменуо, овај законски предлог, може да изазове извесне поремећаје, у кредитним односима. Да би се избегло, да ти поремећаји буду велики и да буду већи но што је заштићени интерес, овим законским предлогом, остављено је у § 5 да се новчани заводи који би дошли у такав положај, да могу тражити заштиту од Министра трговине и индустрије, који ће специјалном уредбом олакшати плаћања. Најзад, господо, било је погрешно да се од удара овога Закона, изузму извесне кредитне установе, извесне привилеговане кредитне установе. То је био пред-

мет § 8 пројекта. О осталим одредбама овога Закона говорио је опширније, први извештај господина Соколовић, на није потребно да их поневљам.

Одбор се нада, господо народни посланици, да ћете, имајући у виду тешке привредне прилике у које је запао земљорадник и водећи рачуна да се овом заштитом земљорадника не изазивају велики економски поремећаји, у том циљу примите овај законски предлог онакав какав је поднет са амандаманима које сам јуче прочитао и Одбор вас моли да овакав предлог примите. (Пљесак).

Председник Д-р Коста Кумануди: Има реч заступник Министра трговине и индустрије, Министар пољопривреде г. Јурај Деметровић.

Заступник Министра трговине и индустрије, Министар пољопривреде Јурај Деметровић: Господо народни посланици, ми смо на почетку овога рада поставили као руководно начело: идеју солидарности, идеју народне солидарности. То значи у целом нашем законодавном раду, да желимо, да водимо рачуна о нацији као целини и да помажемо првенствено тамо где је помоћ најпотребнија. (Гласови: Тако је!) Принцип народне солидарности тражи да се прискочи у помоћ тамо где је невоља највећа. Имајући пред очима то начело, ми смо, господо, покретали питање сељачких дугова и раздужења сељака у разним приликама и на крају је дошло до тога, те су били поднети познати вам законски пројекти, један о висини камате, а други о заштити земљорадника. Та два пројекта ишла су за тим да реше оно што је за овај мах најпотребније и најжитније, али су та два пројекта ишла и за тим да извесна питања опште природе регулишу на један одређен начин. И у самој дискусији, у Одбору, који је у ту сврху био изабран, стало се на гледиште да би требало у решавању тих проблема ићи постепено, да треба етапним путем решавати ова питања која су пред нама и која треба да решавамо. На тај начин дошло се до тога да се је из ова два законска пројекта издвојило оно што је најжитније и најпотребније, док би се остала питања, која су у тим пројектима напоменута, имала касније да решавају. Господо, у првим пројектима била је иста мисао садржана, која је садржана и овде: да се спрече, да се обуставе све егзекутивне продаје сељачког имања. То је само на други начин било формулисано и сада је то пред нама у једној другој формулацији. Затим, господо, биле су одредбе такође о заштити покретности код земљорадника. Те елементе имамо и сада у овом законском пројекту, јер увођењем у живот прописа закона о извршењу и обезбеђењу даје се потребна заштита и земљораднику и сваком другом који би дошао у сличну тешкоћу.

Изостало је из овог законског пројекта све оно што се односи на конверзију сељачких дугова. У овом законском пројекту који је пред вама каже се, да би обуставила егзекутивне продаје важила до доношења Закона о конверзији, а сматра се, и каже се и у самом Закону, да то има да буде у року од 6 месеци. На тај начин питање конверзије сељачких дугова у овај мах не решавамо. Оправдано се у нашој јавности истичало да ми немамо сав материјал прибран на основу кога би могли да донесемо коначно решење. Указала се према томе потреба, да треба извршити најпре једну ширску анкету, која би имала да установи фактичну висину сељачког дуга. Ви се, господо, сећате да је 1925 год. вршено тако истраживање у нашој земљи о висини сељачког дуга, путем Министарства трговине

и индустрије. Тада се дошло до једне цифре од три милијарде динара. Данас у истини са сигурношћу нико не може да каже колико износи задужење сељака. А да би се могло приступити решавању тога проблема у свој потпуности својој, у истини та би цифра била потребна да се зна. Господо, несумњиво је то да ни законски пројекат који је предвиђао конверзију земљорадничког дуга, није полазио са претпоставком да ће се конверзија дугова у својој потпуности извршавати. Јер у данашњим приликама у којима се ми сада налазимо не може се помишљати на то, да би земљорадник из својих сретстава могао у већем опсегу да изврши ту конверзију. Мислило се заправо то, да ће се на тај начин, у колико је то могуће, у колико би у неким крајевима земљорадник располагао са потребним новцем, приступити конвертирању својих дугова и да би то на крају крајева било на корист и целокупне привреде јер би на тај начин, можда, и многи тезаурирани новац дошао тамо где треба, у новчани завод на приплод, односно на рад. Како видите, није се замишљало да ће се у овај мах приступити конверзији сељачких дугова у потпуности и зато се желело да отступимо за сада од решавања тога проблема, с тим да се прикупе сви потребни подаци, да приликом решавања тога проблема будемо у могућности да оценимо и висину сељачког дуга и да такође предвидимо потребна сретства за једно опсежно раздужење сељака. Зато је, господо, у законском пројекту о висини камате било предвиђено опште регулисање камате. У садашњем законском пројекту ми се задржавамо на регулисању камате на досадашње земљорадничке дугове. Стало се такође на то гледиште, да је проблем и сувише компликован а да би се могао тако брзо да реши, односно кад се приступи његовом решавању, да се мора да уоче сви моменти који овде долазе у обзир. Ја, господо, морам искрено да кажем ово. Ја сматрам, да ће тешко моћи да се коначно реши проблем висине камата на једној страни, ако се он истовремено не буде решавао и на другој страни. Тешко се може регулисати тако звана активна камата, а да се у исто време не регулише и пасивна камата.

Ако хоћемо да регулишемо камату за дужника, онда је, господо, разумљиво да ће се морати приступити и регулисању камате на улоге. Није добра појава, коју можемо да запазимо, да новчани заводи међу собом конкуришу и дају све веће и веће камате за улоге. Јер ми, господо, услед тога долазимо у ту апсурдну ситуацију, у којој се данас налазимо, да највећу зараду има онај, који не ради, који побире ренту од ових улога. Сваки онај који ради, који ма шта предузима, не говорећи о ризику губитка, не може да рачуна на ону ренту, коју има онај који ништа не ради и носи новац у банке. То је нездрав стање, а кривица је на томе и због тога што међусобно банке конкуришу борбом за улоге, што је разумљиво у данашњим приликама. Ипак, у основи, то је нездрав и доводи до тога, да се на једној страни стварају такви неправедни добитци. Господо, привредна ситуација данас код нас — а то исто, мање више, важи у целом свету, али ми говоримо о приликама нашим, — таква је, да морамо да кажемо, да привреда не може да поднесе терет тако високих камата. И зато настојање наше мора да буде у том правцу, како би смо могли тај терет да сизимо. Може да нам послужи у том погледу, нећу рећи као узор, али као пример, оно што се у другом свету ради. Ви видите да се у појединим земљама нису жалили да

приступе радикалном решавању тога проблема, сматрајући да је државна интервенција на томе пољу не само допуштена него и потребна. Биће вам познато да се у једном од последњих закона, које је донела немачка влада, предвиђа смањење стопе за 25%, за једну четвртину према досадашњој, и рачуна се да ће се на тај начин растеретити привреда у Немачкој за једну суму од једне и по до две милијарде марака само на смањењу каматне стопе. А кад узмемо у обзир стање пољопривреде и терет од високих камата које леже на пољопривреди, онда је, господо, јасно свакоме да пољопривреда тај терет није у најнормалнијим приликама није у стању да поднесе. И у најнормалнијим приликама мора да се води рачуна о томе да пољопривреда даје врло мали рентабилитет. А у данашњим приликама, крај данашњих цена, ми знамо врло добро, да о рентабилитету неком не може бити ни говора. Исто тако несумњиво је, и то критика говори, свакако да то није добро, није идеално добро што ми радимо и што предузимамо. Па то се само по себи разуме. Само зло које постоји, намеће нам сва ова решења која морамо да донесемо. Када би, господо, биле данас цене код нас као што су биле 1925 године, ја сам сигуран, да ми не би требали да се бавимо решавањем тих проблема, као што се и сви сећате да 1925 године нико није покретао питање раздужења земљорадника. Али данас су економске прилике такве, да је како рекох, егзистенција пољопривредника доведена у питање и зато је ту потребна интервенција државе на тај начин, да га законски заштити од његове потпуне пропасти.

Ступајући на терен етапног решавања овога проблема, ми смо се зауставили на томе да се у првом реду обуставе егзекутивне продаје на шест месеци, и то покретног и непокретног имања земљорадника, а у томе времену може земљорадник да регулише своје обавезе према повериоцу на случај тужбе са 6%, за случај добровољног продужавања обавезе са 10%. То значи: стари досадашњи дугови остају, ствара се само олакшање у томе правцу, да се под повољним условима могу регулисати, а камо среће кад би се они могли и отплаћивати.

Затим, господо, друга мера која иде у корист и земљорадника и свих осталих редова је та, која се предвиђа у § 4, стављањем на снагу прописа Закона о извршењу и обезбеђењу. За будуће дугове важиће те одредбе, које онемогућују да ће се у будуће, као што је то на жалост до сада било могуће, било шта моћи продати како земљораднику тако и сваком другом лицу од његове покретности или непокретности у бесцење.

Међутим, одазивајући се свестрано истакнутој жељи и потреби да се обезбеди кредитна способност земљораднику, мислим да је потребно у овај мах подвући то, да постоји и велика опасност за земљорадника од стварања нових дугова. У данашњим приликама, у којима се налази пољопривреда, није упутно да сељак прави нове дугове; његова кредитна способност довољна му је ако му осигурава извесан мањи кредит за специјалне случајеве кад он дође у највећу тешкоћу. Свако веће задуживање за њега је безусловно опасно и сваки пријатељ треба да му саветује да не улази у нова задужења.

Господо, истакнуто је већ било овде сасвим правилно, да нисмо ми први који се бавимо тим питањем. Земље које се налазе у сличним приликама, земље сличне структуре као што је наша, имају то питање

такође на дневном реду, и не само то, него и земље које се налазе са гледишта пољопривреде у много повољнијем положају принуђене су да приступају решавању тога проблема, како ће да заштите свог земљорадника. Господо, да споменем само примере Мађарске, Румуније и Бугарске, које исто тако морају да доносе Закон сличан као и ми. Али, господо, пољопривреда са гледишта цена пољопривредних производа у далеко је повољнијем положају у Немачкој или Чехословачкој, јер се тамо цене штите на основи увозних царина које те земље заводе у корист својих земљорадника, па и тамо се предузимају мере како би се заштитио земљорадник обзиром на данашњу тешку привредну кризу.

Било је говора о томе, тако су се износили приговори да ће се на овај начин и овим Законом првенствено заштитити — да тако кажем — најгори елементи који су се лакомислено задуживали на нашем селу. Мени изгледа, допуштајући да има и извесне лакомислености, али која је била разумљива у време повољније коњуктеуре, да се стање у том погледу сасвим изменило. Допуштајући то, морам да кажем, да се управо онај земљорадник, који је инвестирао и купио земљу, да се тај данас налази у најтежим приликама. Онај који је купио које јутро земље и није имао сретства да то одмах исплати, тај је доведен у тај положај да изгуби и ону своју земљу коју је раније поседовао. С обзиром на то ја мислим да ће управо ова заштита донети највећу корист таквима, и она има своје највеће етичко оправдање баш у томе што ће заштити онога који је тежио напретку, који је инвестирао, који је био добар домаћин и који је хтео да свој положај још и поправи.

Господо, говорило се и у одбору и у јавности да се испод одредаба овога Закона изузимају извесне установе као што су Државна хипотекарна банка, Привилегована аграрна банка, самоуправне штедионице па и задружне организације. Међутим овде треба напоменути то, да је досадашњи рад свих тих установа био заснован на много нижој камати него ли што је она редовно била код других завода, код приватних новчаних завода. То је већ један разлог који тражи да се те установе друкчије третирају, али осим тога, ту је и могућност државе и самоуправних тела, уопште јавно-правних тела да учине оно што је потребно, како не би ни поступак од стране тих установа био по земљорадника тежи него ли што ће бити то постигнуто на други начин, путем законским.

Специјално што се тиче задружних организација желео би да напоменем то, да наш идеал мора да буде тај, да задружни кредит буде сељачки кредит. За сељака је најповољнији кредит који он добија путем својих задружних организација.

Чули су се међутим приговори да управо и неке задружне организације предузимају мере и предају адвокатима утуживање земљорадника због његових дугова. Господо, ако су те задружне организације, дајући кредит, поступале како треба и оцењивали сваки индивидуални случај како он то изискује, онда је неразумљиво да се таквој мери приступа. Ја желим да кажем, имајући у виду специјалан случај са којим сам упознат, желим да кажем, да не би било разумљиво кад би задружне организације, које имају да буду ношене духом етичким, да би у своме раду показале мање етике него ли што је дух овога Закона који ми хоћемо да донесемо. То значи кад би оне поступиле на други начин, кад не би дале ону заштиту коју даје

овај Закон земљораднику, онда би се оне огрешиле о оно велико задружно етичко начело, а знамо да имају изграђену етику, и на тај начин би то задругарство демантовало само себе. Разуме се да целина народа не би могла бити индиферентна према таквим поступцима.

Остаје, господо, приговор који се чује у јавности, да сав терет свега овога што ми сада предузимамо пада на приватно новчарство.

Међутим, у самоме Закону предвиђена је потребна заштита и за приватно новчарство. О томе говори § 5 и његова важност има да буде кроз шест месеци као што је и одлагање егзекутивних продаја на тај рок. Али се у томе параграфу предвиђа и потребна заштитна мера из разлога опште кредитне кризе и из разлога прекомерног подизања уложака код појединих новчаних завода. У самом том параграфу предвиђа се индивидуално решавање од случаја до случаја, а не једно опште генерално решење за све случајеве, за све новчане заводе. Поремећај у кредитним односима, та привредна криза већ је старијега датума. Она је почела прошле године и ако упоредимо како су се наши новчани заводи у тој кризи боље одржали са оним слововима у многим и многим другим државама онда, господо, можемо доћи до тога закључка да су наши новчани заводи показали знатну отпорност, да су показали да их не треба третирати са оним неповерењем које се данас често чује и које се било са тенденцијом, било из самога страха нарочито плашира међу улагачима који онда у страху за свој новац подижу своје улоге. Ово индивидуално решавање има да буде уредбом са законском снагом за сваки поједини случај. И ту, господо, предвиђа се могућност различног решавања појединог случаја. У првом реду предвиђа се регулисање исплата улога. Затим се предвиђа као друга мера регулисање исплате других потраживања. Даље, предвиђају се и друге мере које би биле потребне. Па се, господо, предвиђа могућност постављања сталнога комесара Министра трговине и индустрије тако да се под надзором државне власти води даље пословање коме се даје могућност санације на овај начин. И на крају крајева за специјално изузетни случај који има Краљевска влада у виду предвиђа се и сама реорганизација дотичнога завода. Као што видите, господо, са највећом опрезношћу приступа се решавању овога проблема. У тој жељи да се тамо где је потребно помогне из разлога раније наведених да се та помоћ даде и то, господо, искрено говорећи, у интересу наше привреде и на крају крајева у интересу самих улагача. Јер, господо, нема ни једне банке на свету која може да исплати свакога момента 100% улога. Банке узимају улоге за то, да би могле тај новац позајмити другима и само на тај начин могу да плаћају камате својим улагачима. Ако се улагачи узнемире и затраже свој новац како рекох 100% или још у мањем проценту нема те банке на свету која је у стању то да учини. Према томе мислим, да и ми све треба да учинимо одавде што можемо и да управимо апел на те наше грађане и ја морам да кажем, да је то великим делом наш ситан свет, наше штедише да са већим поверењем гледају на наше прилике, а не да поверују свему и свачему.

Јер уз општу светску кризу од које ми патимо, ми, господо, страховито патимо јер се у нашој земљи појављује криза и због тезаурирања новца. Новац је побегао од рада и сваки онај улагач, сваки онај штедиша у нашој земљи треба добро да зна кад иде ма у

који новчани завод да отуда подигне свој новац, да он тиме зауставља точак целе наше привредне радиности одузимајући јој могућност привредног функционирања на штету других редова и на штету опште домаће радиности. На тај начин и улагачи који код своје куће држе новац да им евентуално пригодом каквог несретног случаја, као што је био ових дана онај у Загребу, изгори, као што сте имали прилике да видите и да читате, да је само у једној кући у Загребу изгорело 2,000.000 динара, који су чувани у тој кући, а не у новчаном заводу који би их ставио у циркулацију, ти улагачи чине једно велико зло нашој привреди, кад без стварне потребе, повлаче свој новац из завода. Према томе, господо, и она незапосленост која наступа у нашој земљи долази једним делом и отуда што се новац не приводи својој сврси, што се спречава његова циркулација, услед чега замире читав привредни живот као што замире и један организам кад му се одузима његова крв која га одржава.

Господо, у вези са овим мора да се позабавимо и с једним питањем, а то је питање о томе: како треба употребити својину. Код нас има појмова о својини који не могу да издрже критику. По неки људи сматрају својину као неко апсолутно право с којим се могу служити какогод они хоће. Па, господо, ни слобода није апсолутно право да појединац може с њоме располагати како хоће. Свака је слобода ограничена. Не смемо да употребимо своју слободу на штету туђе слободе и на штету целине. Исти је случај, господо, и код својине. Употреба својине противно интересима целине то је злоупотреба. И зато, господо, чине криво они који у сваком моменту одмах дижу аларм: Својина је у опасности! Није, господо, реч о томе да је својина у опасности, јер ми остајемо на становишту приватне својине. Али, господо, видите, ако се својина употребљава на тај начин не да донесе користи појединцу, а да не дође у сукоб са интересима целине него да она као што је случај у овој ситуацији, не доноси користи ни појединцу, а страховито да штети целину, онда је разумљиво да је то знак нездравога стања. С тога је и било потребно да се свест о томе прошири свуда како би сваки подесио своје држање онако како је то у интересу народа и државе.

Ја бих, господо, желео да на крају истакнем само још основни мотив који нас је руководио у доношењу ових мера за заштиту земљорадника. Јер у истини може да се каже да је пригодом доношења овога Закона било највеће хармоније, да је постигнута највећа једнодушност између Народне скупштине и Краљевске владе, управо једна потпуна сарадња, да се у заједници доносе онаки закони, који се сматрају за овај мах, да су потребни нашој земљи. И особени мотив у томе је тај, што хоћемо да спасемо сељаку његову земљу, да сачувамо управо сељаку његову земљу, хоћемо да сачувамо сељаку његов сељачки дом, хоће се господо, сељаку у данашњој моралној и материјалној кризи, у којој се он налази, да се помогне. Материјална криза неоспорно је кад узмемо у обзир оне тешкоће са којима се данас сељак бори, тешкоће око властите исхране, тешкоће око исхране стоке, брига око семена и брига око поплаве, кад све те тешкоће узмемо данас у обзир онда несумњиво да се он не налази само у материјалној него и моралној кризи. И ту хоћемо да му дамо једну душевну олакшицу, да буде спреман, да зна, да док не дође његова жетва да се не може ништа догодити што га може упропа-

стити. (Аплауз.) Да му се осигура онај минимум заштите, који у овоме моменту сви налазе, — могу да кажем да сви друштвени редови налазе, да му тај минимум заштите морамо дати. Ми желимо, да поради-мо и даље у правцу задовољења његових интереса, да поради-мо онолико колико будемо морали и онако како се ствари буду развијале и како се буду развијале опште прилике и прилике код нас. Ако се на срећу прилике поправе на боље, е па, господо, тим боље и за све нас. И наше је старање у томе правцу да на свима странама радимо на поправљању његових прилика. Активност коју морамо данас да развијамо управо је та, да му тражимо излаза, да му тражимо помоћи у сваком погледу. А кад нема друге помоћи, онда морамо приступити ванредним мерама, према томе, кад имамо изванредне прилике.

И ми желимо, господо, да наш сељак, наш земљорадник осети да му Народна скупштина, да му наше Народно претставништво заједно са Краљевском владом излази у сусрет колико је то највише могуће, а да се не би изазвали већи поремећаји и већи потреси.

Ја сам уверен да овај Закон, који се доноси, претставља једно дело које ће народ знати оценити, које ће наш народ смирити, које ће му дати могућности да лакше претурни ово тешко време, које је пред њиме, и са поверењем да прати сав овај рад, који ћемо и у будуће уложити за његово добро и напредак. (Бурно плескање.)

Претседник Др. Коста Кумануди: Има реч г. Министар правде Божо Максимовић.

Министар правде Божо Максимовић: Господо, и Престона беседа и Адреса Народног преставништва посветили су специјалну пажњу неповољном привредном положају сељаковом и истакли подједнако да једна од првих брига и Краљевске владе и Народног преставништва има да буде рад на олакшању тешких прилика нашег сељачког света. Народно преставништво је том приликом нарочито подвукло да очекује од Краљевске владе у што краћем року предлоге о сходним законским мерама за ослобођење сељака од веленашких обавеза, за претварање неподносивих скупих дугова у обавезе, које ће одговарати погоршаним привредним приликама, ја подвлачим нека места чисто текстуално, као и за задовољавање опште државне потребе: да земља буде сачувана сељаку и да остане у његовим рукама. (Плескање). Народно преставништво је у тој свечаној прилици изјавило своју веру, да ће наша земља моћи, захваљујући својој привредној структури, да преброди своју привредну кризу смишљеним радом и законодавством за заштиту сељака, и изразило наду и очекивање, да му се у том смислу поднесу што пре потребни законски предлози.

Одазивајући се тим очекивањима и одазивајући се својој дужности, Краљевска влада је, поред низа мера предузетих и извршених већ у овоме смислу, поднела Предлог закона о заштити земљорадника и Предлог закона о висини камате.

Господо, ти су законски предлози дошли као израз једне нужде, каја је, у отсуству других средстава за помоћ сељаку, а ако хоћете и за широку и обилату помоћ сељаку, наметала и форсирала мере, које би давале законске, кад већ не кредитне, олакшице у погледу плаћања земљорадничких дугова. Ти су предлози, у главном, узели у решење три ствари, и све три ствари у циљу, да се не доно-

седира сељак, и то: отежавање, односно одлагање, извршења над покретностима и непокретностима земљорадника, заштиту против високе каматне стопе и претварање краткорочних сељачких дугова у дугорочне.

Господо, како је и колика је та заштита ту, у тим предловима, постигнута, и да ли би се, са обзиром на све реперкусије, које мере овакве врсте могу, спроведене кроз цео ланац привредних и кредитних односа, да произведу, да ли би се, велим, могло наћи решења срећнија и повољнија, то је, свакако, ствар дискусије. Али, господо, једно је извесно: да је невоља сељачког света данас такве природе, да се не може проћи мимо ње без државне интервенције. (Пљескање са узвицима: Тако јел!) Ко би то спорио, господо, тај би, у ствари, спорио могућност државне интервенције као такве. А да државне интервенције у привредним односима мора бити, ја мислим, да се данас о томе не вреди препирати са обзиром на овакве прилике и на схватања, која о томе данас важе готово у целом свету. С те стране, господо, не би било ни од каквог интереса освртати се на евентуалне приговоре таквим задатцима државе, јер их се држава не би могла отказати и не би могла такве задатке отклонити, баш и кад би хтела.

И зато приговор да је прече и важније помоћи сељаку у овим садашњим приликама новцем него ли решавати питање његовог дуга, претставља у ствари више једну празну причу него ли решење питања. Јер то схватање о помоћи у новцу, које у осталом нико и не спори, у крајњој линији значило би скрстити руке и не радити ништа, ако тога новца нема. Лепа је то ствар, господо, препоручивати интервенцију и акцију новцем. Али би била још лепша ствар кад би се препоручио и пут, поуздан, изванредан и сигуран да се до тога новца и дође. Без тога, значи у ствари бунити се против државне интервенције у опште, на које схватање, господо, не може у овим приликама да стане ни Краљевска влада, а ја се надам ни Народно претставништво. (Гласови: Тако јел — Аплауз). Отуда су дошли овакви предлови какви су изишли пред Народно претставништво и отуда покушаји овога начина за заштиту земљорадника, кад се у овом тренутку други начин не би могао пружити.

Господо, у неку детаљну анализу поднетих законских предлога у њиховом првом садржају мислим да не треба да улазим после онога што је о њиховим мотивима и садржини изнео г. Деметровић, а нарочито после саопштења да је један део те материје остао за накнадни рад Владе и Народног претставништва. Могао бих само и хтео бих да дам један кратак осврт на законски предлог у оваквом модификованом облику у коме данас излази пред Народно скупуштину.

Показало се већ, како сте чули, из многих разлога, да се само парцијелно и по етапама, као што је истакао и г. Деметровић, могу тражити решења покренутих питањима овим законским предлогом, и да се може само тако доћи до најпречих и најнужнијих мера хитно и неодложно. Тако је дошло до прекрајања овога пројекта и до његове садашње садржине.

Ја овде овом приликом хоћу узгред да напоменем нарочито и то, да је у истоме смислу било изражено и гледиште Народне банке. Народна банка у анкетирању и широј консултацији која је настала

поводом објављивања законских предлога, дала је своје потребне напомене на њихову тадашњу садржину. И критикујући поднете предлоге, она је на крају текстуелно о заштити земљорадника рекла ово: „Међутим гледиште Народне банке није да се ништа не учини за нашег земљорадника. По мишљењу Народне банке земљораднику је потребна помоћ, али се она целисходно може пружити само у етапама, пошто је садашње стање код земљорадника прелазно и не може се знати да ли ће доцније бити још теже или неком срећом повољније. Главне тешкоће код пољопривредника данас јесу у томе да он не може за своје производе да постигне онолику цену, која би му омогућила да своје потребе и обавезе задовољи и испуни. За сада, најтежи период за њега јесте време до реализовања нове жетве. Према томе могло би се мислити на једну законску одредбу, по којој би се до тога времена обуставиле принудне наплате по земљорадничким краткорочним задужењима и по којој би било дозвољено обнављање (регулација) тих задужења по једној ограниченој камати (10 до 14%). На тај начин би био сачуван кредит земљорадника и било би омогућено свима онима који су у стању да продуже плаћања да то и даље чине и сачувају свој појединачни кредит и поверење које уживају, а заводи не би били доведени у безизлазан положај, нарочито данас када нису у завидном стању поглавито у њиховом односу према улагачима“.

Кад сам већ о томе у речи и пошто су се чули приговори са много интересованих страна о евентуалној реперкусији и овако модификованог предлога на наше привредне и кредитне односе, ја хоћу одмах сад овде да напоменем и то, да је и од стране привредних и новчаних организација наше земље учињен предлог, у низу других напомена које су дате на првобитни законски предлог, да треба текстуелно да гласи по њиховом мишљењу и да би се онда дала разумети таква мера, овако: „непокретност земљорадника не може се, изнимно од постојећих законских прописа извршним путем продати до 15 августа 1932 године“.

Господо, према овој новој редакцији законског предлога који је данас пред вама у главном на томе је и остало, да се одлажу све продаје покретне и непокретне имовине код земљорадника, и да се на тражбине чија је принудна наплата на овај начин одложена има плаћати 6% интереса ако није иначе утврђена нижа камата, а ако поверилац својевољно одобри одлагање плаћања може уговорити камату највише 10%, без обзира на већу висину раније евентуално уговорене камате. Уз дефиницију ко се има сматрати земљорадником у смислу овога Закона, уз ограду да се у максимални износ годишње камате имају урачунати и сва споредна плаћања и давања на која се дужник обавезао поред камате као што су: провизије, трошкови и слично, као и уз потребне санкције за прописе о камати предложена одлагања извршења сачињавају у главном суштину овог законског пројекта и ва сада главну заштиту земљорадника.

И господа известници и колега г. Деметровић, напоменули су и то, да и та таква заштита, мада ужа него што је првобитно замисљена, мога да доведе, на другој страни, до незгоде оне који нису земљорадници, а нарочито оне који су поверници земљорадника, и због тога је у овај Закон унета слична заштита и за све остале грађане, стављањем

на снагу одговарајућих прописа Закона о извршењима и обезбеђењима од 1930 године. Исто тако, као што сте чули, предвиђене су потребне одредбе за оне случајеве, у које би за време трајања одлагања извршења Закона о земљорадничким дуговима новчани заводи дошли у тешкоће плаћања. Пошто је несумњиво, господо, да ће одлагање принудне наплате које у овом Закону има да се декретује морати утицати неповољно и на онако већ смањену кредитну способност сељака, без обзира на то што је ово одлагање временски ограничено и по роковима фиксирано, прописано је да одредбе о одлагању извршења не важе за оне трајбине које би настале после ступања на снагу овога Закона и на обавезе које су после тога засноване.

Господо, као што видите, и у овако скраћеном облику овог законског предлога заиста је захваћена једна материја која је врло деликатна и превише осетљива, код које се тражи заиста превелика обазривост, како је то са разних страна указано и приговорено, али исто тако код које се садржи и низ проблема чије се решење не може дати нормалним мерама и чије се решење не може одгајати.

Господо, било је очекивања, било је формалних предлога, да се предлог о извршењу који се овим Законом даје земљораднику протегне и на земљорадничкове повериоце. Али како и ти повериоци имају своје повериоце, то би у крајној линији проширење тих мера довело до општег мораторијума, коју солудију Краљевска влада не може ни да предложи ни да прихвати. И што је нарочито важно, господо, не могу сви привредни и сви социјални редови да буду постављени у исти положај, и не могу очекивати исте мере и у исти час. Оштрина кризе ванста није никога поштедела и сви се боре данас са великим незгодама, али сигурно је да је она прво закуцала на сељакова врата, њега је најтеже пригисла и њега је прво погодила. А онеспособљавајући њега као најглавнијег потрошача она је тек посредно погодила и остале привредне редове.

Ја сам, господо, у одбору за оцену ових законских предлога изнео неколико карактеристичних и врло грубих чињеница које сељаку повољно до очигледности јасно показују. Не мислим их овде понављати, ја мислим да су оне и свима вама врло добро познате. Али баш ради тога, не мислим да треба, да идемо преко пројектована предлога.

Господо, као члан Владе, и као хоћете и као Министар правде, свестан сам све судбоносне важности код оваквих мера. Али ипак не мислим, да бисмо могли да их не донесемо, а не видим исто тако, одмах да додам ту ограду, да би могли ићи преко овога најнужнијег обима, који се данас предлаже нацртом који је пред вама на решењу.

Можемо господо само да пожалимо, што смо дошли у такав положај, да и овакве мере морају доћи на ред. Али надати се да ће што пре доћи крај, и овом како да га назовемо, универзалном привредном економском рату, у коме се државе једна против друге ограђују царинским баријерама, па чак и оне, које то никада нису радиле, и у коме се све ограђују кинеским зидовима. Али докле год то траје, докле год траје тај општи привредни поремећај у свету, а са њиме докле траје и наша дужност да нередовним мерама због нередовних прилика повремено интервенишемо, чинимо то само у крајњој невољи и у најнеизбежнијем обиму. То је тежња

и смисао и овога Закона, и због тога као један подносилац од стране Краљевске владе овога пројекта, имам част, умолити Народну скупштину да усвоји овај предлог. (Пљескање и живо одобравање).

Поштрејсдник Д-р Коста Поповић: Реч има Стеван Ђирић да говори у име групе.

Стеван Ђирић: Господо народни посланици, једва једном лежи Законски предлог о заштити земљорадника, који је Народна скупштина толико захтевала и о коме се у јавности толико дискутовало и од кога се у јавности толико много очекивао. Ми имамо данас о овом законском предлогу, који пред нама лежи, да дамо свој суд. Господо, после образложења која су дали Господа Министри, и пре њих господа известиоци, нама је знатно олакшано дати свој суд, о овом законском предлогу. Да ја са овога места говорим у своје лично име, ја бих рекао лако своје мишљење. Али, господо, како имам част да говорим у име целе групе допустите, господо народни посланици, да овај законски предлог карактеришем на овај начин, који би могли лако сви прихватити. Овај законски предлог има две карактеристике, две ознаке. Прво, овај Законски предлог одлаже плаћања сељачких дугова, даје сељаку предаха, да би могао касније свој дуг поштено, онако како треба, регулисати. Друго, истим речима могу рећи и другу карактеристику, овај Закон одлаже плаћање дуга Народној скупштини према сељаку. Даје Народној скупштини предаха како би тај дуг према сељаку могла убрзо поштено онако како треба регулисати.

Поштована господо, ви сте у исцрпним образложењима које сте мало час чули од Госпoде Министара и од госпoде известилаца видели због чега је до овог законског предлога морало доћи и ја оне чињенице које сте мало час чули нећу понављати али допустите да их документима докажем да постоје и да их у извесној другој светлости вама прикажем.

Господо посланици, они који су против овог законског предлога највише су се окомили, да докажу да овај Закон није потребан, стално доказују да је задужење сељака проузроковано његовом кривицом. Господо, ја са овога места најсвечаније протестујем да се у овом тренутку кад сељак лелече за помоћ, он изводи овде као кривац као пред неки трибунал да му се суди. (Пљесак) и то чиним тим пре што се да лако доказати да је ово задужење дошло самим приликама и да је најмање сељак крив за њега. (Одобравање). Јер, господо, знате како су са овога места доказивали они који су хтели да докажу да је сељак крив? Узели су најгорег сељака, онога пропалицу за пример. (Одобравање) и изједначили су га са свим осталим сељацима и казали да су такви сви сељаци. Замислите, господо, да уземемо ми једнога адвоката који је најгори, па да кажемо свима адвокатима: Ето, такви сте ви адвокати, или господо, замислите једну банку скроз и скроз зеленашку, па да све банке наједначимо са том најгором банком и да кажемо: банке су зеленашке! То би била неправда, господо. Па зашто са овога места аргументисати са таквом неправдом, зашто изједначивати све сељаке са пропалицама, кад се зна да су сасвим други узроци задужења сељака.

Господо, да погледамо мало хладније шта су управо узроци те се је сељак задуживао. Господа

Министри и господа известници су казали да је сељак куповао земљу можда и на дуг. Па да ли је то неприродно? Молим вас, ми знамо да укупно постоји око 15 милијарди динара зајмова. На сељака отпада од тога једна петина, одприлике 3 милијарде. Па ја сад питам а где су оних 12 милијарди, које њих узајмно и ако нису криви они који су узајмили 12 милијарди, ја не знам, господо, зашто би сељак био крив који је узајмно 3 милијарде. Па забога, то узајмљивање није ништа друго него доказ напретка једне државе и друштва, узајмљује се да се подижу жељезнице, да се подижу куће, да се копа Суецки и Панамски канал и они који узајмљују раде то баш за то да би онај новац који су добили паметније инвестирали. Сасвим је природно да је и сељак узајмљивао кад је његов годишњи ануитет, који је имао да плаћа на те зајмове, био мањи него она рента коју му је земља доносила. То је био знак напретка а не неке лакомислености. Још једном кажем, мало је чудновато да се сада када је сељак у најтежој кризи он проглашује за лакомисленог човека. Господо, ја тврдим да сељак није лакомисленији него ма који други предузимач.

Господо, има још једна ствар која се сељаку пребацује и то обично најцрњим речима, приговара се сељаку лукеуз. Па и то није тачно. Треба разликовати шта је лукеуз, а шта је подизање нивоа сељачког живота. Господо, погледајте наше градове, од Београда, Загреба, Новог Сада почевши па даље, па да се запитамо како ти градови изгледају у односу према другим европским градовима. Ми ћемо казати да су доста слични, иако нису западно европски, али добијају контуре западно-европских градова, у главном приближују се идеалу коме треба да се приближу. Погледајмо затим наша села. Да ли су се та села приближила западно-европским селима, или стоје далеко за нашим градовима. То је доказ да је јаз између наших градова и села већи него што би требало да буде, а нарочито је већи него што је био у здравој и хармоничној предратној Србији. (Аплауз). А шта то значи, ево да вам илуструјем на једном примеру. Сусед те предратне Србије била је у то доба велика Угарска, велика Мађарска. Та Мађарска имала је краљевску Палату у својој Пешти, Парламенат, позоришта, оперу, тако да сваки ко је био у Пешти мислио је да се налази у Паризу и Мађари су са поносом говорили да Балкан почиње у Београду. Али та иста Мађарска имала је 33% сељака који нису имали ни педља земље, који су били надничари. Мале Србија која није хтела да опсењује са својим Београдом, него која се хармонично развијала, где су сви сталежи једнако у истом темпу напредовали, то је у то доба изгледала да је далеко заостала за оном Мађарском, њеном великом суседком. Кад је дошао дан да се полаже велики испит — рат, шта смо видели? Није победила ни краљевска палата, ни опера, ни позоришта, ни велики посед, него је мала Србија извојевала победу и тај сељак који је хармонично напредовао (аплауз) са својим грађанима, тај је могао да пређе Албанску голготу, тога сељака, без обзира да ли је српски војник или југословенски добровољац, видео је Архангелск и Сингапур, Биарту и Владивосток, тај сељак био је кадар да се врати и да учини оно што је најлешје и што ће остати у нашој историји забележено не за сто и двеста година, него и хиљаду година, а то је

ослобођење и уједињење. То вам је доказ да здрава политика мора ићи за тим да не чини јаз између других сталежа и између сељака. Не сме, господо, доћи до тога да поједини сталежи буду индуски набоби а да сељак буде индијска париа. Ове сам речи казао не непромишљено, или да поштрим ефекат јаким речима. Да се уверите дођите у Карловце. То није далеко. У Карловцима, резиденцији српског Патријарха, у Карловцима где постоји прва српска гимназија, који су били средиште српске културе, ја ћу вам поред других знаменитости показати једну нову Карловачку знаменитост, жалосну знаменитост, а то су пећине и земунице у којима сељак почиње да живи. Кад дођете до гробља видећете у брегу где се гробље налази ископане земунице у којима се већ мора да живи. Го сподо, ако се нама са овога места каже да ми не знамо шта је спротиња, ја са овога истог места питам, да ли да онда почнемо сељака помагати кад сваки дође до тога да живи у земуници. Господо, нисам, као што видите, употребно оштре речи да постигнем извесан ефекат, него сам их употребљивао зато што оне одговарају правом стању ствари. Карловци нису далеко и сви се можете уверити. Ако хоћемо да помогнемо сељаку, морамо му помоћи већ сад, јер он већ сад почиње пропадати и било би жалосно да сељак пропадне, па онда да му се помаже.

Поштована господо, ове речи које сам вам рекао изгледају да су саме по себи разумљиве, па ипак, да би разуверили оне, који можда још увек не верују, ја ћу се послужити извесним статистичким подацима, да вам покажем, црно на бело, потребу да се сељаку помогне. Али, пре него што би то учинио, хоћу да се осврнем на још једну ствар о којој се овде говори, а то је, да је делимично за пропаст сељака крива и државна валута. Господо, ми морамо и у том погледу утврдити тачно како стоји стање ствари. Наш динар је до 1923 године стално имао различити курс и постигао је најнижи курс од прилике 1922 и 1923 године. Од тога се опоравио и, ако хоћете да у процентима изразим то опорављење, могли би казати да му се цена удвостручила. Према томе, они који су се задужили пре 1924 године, без своје кривице, од један пут су имали, тако рећи, двоструке дугове. То је истина. Али с друге стране, ако хоћемо да нађемо прави лек овој кризи, ми не смемо изгубити из вида још неке узроке, јер, иначе радећи даље, како су нам господа Министри обећали, нећемо опет погодити прави пут. Још има један узрок који се не сме изгубити из вида, а то је на крају крајева, да код ове светске кризе кад се тражи онај последњи, или онај први, основни, истински узрок, на крају крајева долази се до тога да имамо вишак производње, кога не можемо да пласирамо. Америчка криза је све толико опсенила да се хоће на тај начин да се укалуши свуда све остале кризе. У Америци је страдао онај ко има производе готове, па их не може да унови. Због тога је све стало. Поред њега је пострадао и његов радник, а таквих има милионима, који немају посла, пошто има исувине производа па се не могу уновити. Господо, исто тако баш је и код нас. Немојте заборавити да поред динара нашег динара од 1924 године стално се, све више и више, производи баш на пољопривредном пољу, стално се све веће и веће дају понуде, и због тога су цене

морале да падају. О томе се можете уверити у званичној статистици Народне Банке, која је издала статистичке податке о народној привреди, па ћете добити овај индекс цена: 1927 године имате од прилике 112, 1928 године 130, јануара 1929 године вишак од неких 137, а од тога доба стално падање, тако, да 1929 године имате 118 а 1930 године од прилике 90, а 1931 године 70.

Господо, немојте заборавити и ово, да је ово падање цена и динара заустављено државном интервенцијом и да би можда цене још више пале да у том погледу држава није учинила никакав корак.

Господо, још једну ствар хоћу да споменем, која је врло важна баш у вези са оним што су господа министри нагласили, а то је, каква ће бити реперкусија, какав ће бити одјек на оно што смо ми данас учинили, ако овај законски предлог буде примљен. У историји постоји један интересантна догађај који може послужити као типичан пример за оваке прилике. То је покушај шкотског банкарка Џона Лоа да реши привредну кризу у Француској за време Луја XV. Он је дао врло добре и врло смеле идеје и изгледало је у ономе моменту да је криза решена, али је све омануло у тренутку када је јавност изгубила поверење у тај режим и у тај начин спасавања.

Ми ћемо, господо, можда такође доћи са смелим предлозима, ја желим да се ово чује и у јавности, и ако ти предлози буду имали поверење јавности, будите уверени да има лека овој криви, а исто тако будите уверени, ако ови наши предлози, може бити и најбољи, не буду уживали поверење наше јавности, ову кризу нећемо моћи решити ми, него ће се морати решавати на онај начин како се тада све ствари решавају, то јест сама од себе, а Бог свети зна како ће се то онда решити.

Због тога се придружујем апелу Господо Министара и морам понова јавност да молим да у све оно што буду Влада и Народна скупштина предузимали, верује, јер, будите уверени, у погледу финансијског ефекта ми ћемо имати тачно проучено све, само ми једно не можемо прорачунати, а то је психолошки ефекат наших предлога. Ту јавност према нама мора имати предузетљивости и поверења и онда удружени заједно: Краљевска влада, Народно представништво и цела јавност, моћи ће решити овај најтежи проблем који стоји пред овим Народним претставништвом. Да је ово истина што говорим можете видети по томе, што је Краљевска влада имала храбрости заједно са Народном скупштином да повуче она своја два прва предлога, када је претила опасност да се извесни сталежи с тим предлозима десолидиришу. Она солидарност која се са овога места проповода није нука фрава и будите уверени да Краљевска влада и Народна скупштина далеко стоје од сваког помишљања на демагогију, а сви они који јој то импутирају личе на оне који вичу: држите лопова, а они су баш ти који сеју неповерење и ми се морамо од њих бранити.

Поштована господо, немојмо заборавити да ствари које се закључено закључе и закључено реше врло често имају неповољан утицај; и ако хоћете да знате још један од врло важних узрока кризе, то је и овај што су пребашња народна представништва и Краљевске владе заборавили огромну разлику између инфлације и дефлације. Док је било до 1924 године динара као плеше, како то народ каже

дотле је и његова вредност била мања и сасвим је природна ствар била да се и камата дизала. Дужник уопште није питао колика је камата, јер је знао да камата не игра улогу супрам вредности онога што је купио, али од тренутка када је динар стабилизован и када је он „виа факти“ заиста био стабилизован, онда су се морали већ 1924 године најстрожије применити сви они закони о камати, а ми смо дошли тек 1932 године да то питање решавамо. И, како видите, ту је онај главни узрок кризе. У њих 8 година плаћа се камата која је одговарала инфлацији, а коју не би могла поднети ни најнормалнија времена, а камо ли ово време.

Поштована господо, има једна грчка пословица, која каже: и добри Омир спава. То се односи на рђава места у Илијади и Одисеји, у делима тога највећег грчког песника. Али кад ми имамо на уму ово, како смо закаснили са решењем висине камате и кад имамо на уму, како смо закаснили са решењем пореза на земљорадњу — о томе се решавало године 1928, када је криза већ узела маха — онда ја без претераности могу рећи да су наши Омири, наши Министри пољопривреде, сувише често били сањиви, тако да су им се омъкле извесне погрешке за које ми морамо сада да плаћамо. И ја у име ове Народне скупштине морам нарочито то да нагласим да ми делом у 90% ако не и више морамо да решавамо старе грехе.

Поштована господо, ако још коме није доста и ако још неко може да не верује у овај узрок кризе, ја ћу га уверити на један начин који мислим да је толико ефикасан да се пред њиме морају поклонити и они који су противници овога Закона. А знате зашто ја мислим да је он тако ефикасан. Зато што ћу се послужити оним начином доказивања и статистичким подацима које су дали они који мисле да овај Закон о раздуживању сељака није био потребан. Господо, овде имамо један врло добар меморандум удружења војвођанских банака, састављен веома савесно и на веома савесним подацима. Кад ви видите њихов начин мишљења и њихов начин доказивања и оно што су они из тога закључили ви ћете се уверити да су ови закључци до којих ћемо ми доћи тачни. Господо, цифре и бројеви то је најдосадиња ствар на свету. И ја знам да чим вас будем почео засипати цифрама одмах ће почети мале конференције, може бити излажење напоље а можда и дремање. Али да вам олакшам посао, ја ћу говорити само велике цифре, а са ситним нећу вас молестирати. Али ако би ми поклонили мало пајзе на хтези и размисљати о цифрама верујем да је то мало тешко кад се већ четири сата слуша, онда би вам био јасан извор кризе и то би питање могло да буде скинуто за увек са дневног реда. Господо, по статистичким подацима у нашој земљи у нашој отаџбини има око тринаест скоро четрнаест милиона хектара зиратне земље. Од тога овај меморандум претпоставља и то на основу савесних података да се 9 милиона јутара зиратне земље налазе у рукама онога сељака поседника које по овоме Закону треба да буде спасен, односно чије дугове треба да регулинемо. Господо, опет на основу једне врло добре књиге „Наша народна привреда и национални приходи“, из године 1926 тачно је израчунато колико укупино прихода имамо ми од земљорадника. Може бити ово треба и запамтити, не би било рђаво да прибележите, јер кад се

бележи мора добро да се пази, па да то стално имате пред очима. Од биљне производње 1926 године било је 18 и по милијарде а од сточарства 13 милијарде. Господо, меморандум сасвим савесно сматра за потребно да ову цифру коригира према индексу цена, који показује Народна банка и пошто је Народна банка у својим статистичким подацима показала да су цене 31 децембра 1931 године биле 70% ако се узме да се 1926 године плаћало сто, онда треба од ове своте 30% одбити за коју су цену пали производи. Али господо, тај рачун није сасвим тачан. Зашто? Ми знамо да ових 70%, крајем 1931 године нису реална вредност, јер је ту интервенција државе зауставила даљи пад цена, па ипак да не би комплицирао ствар ја ћу узети ове податке па ћемо добити ово. Од биљне производње имамо укупно прихода 14 милијарди а од сточне производње 7 и по милијарди. Ако узмемо да 14 милијарди треба делити на 9 милијона хектара, као што сам пре показао, онда имамо да је укупан бруто приход по хектару 1600 динара или за оне који лакше рачунају у катастаралним јутрима значи: укупан приход по катастарском јутру 900 динара. Сад пазите да једним заобилазним путем дођемо до једне процене и једне тачне констатације: да ли је овај приход од 900 динара по катастаралном јутру односно од 1600 динара по хектару достатан. Господо, статистички подаци, опет се служим истим аутентичним подацима кажују да је 1930 и 1931 родило укупно 6 и по квинтала пшенице по катастаралном јутру или 11 и по квинтала по хектару. Другим речима кад поделите ову своту на тај број квинтала ви ћете добити то да нас производња једнога квинтала пшенице треба да кошта око 140 динара у најгорем случају. А сећате ли се онога што је са овога места казао Г. Министар пољопривреде кад је било речи о земљарини? Господин Министар је казао да производња пшенице по квинталу кошта 180 динара. Шта то значи ако сељак може да уновчи само 140 динара а да га производња стаје 180 динара? Значи да није у могућности да опстане. Наравно може се говорити: како може бити у губитку кад га видимо да живи. Може се питати па ко је платио оних 40 динара по метарској центи. Наравно он може живети али не сме пре свега да рачуна вредност своје земље ни у шта. У најповољнијем случају може да је рачуна највише толико колико је платио наследну пристојбу кад је имање наследно. Јер чим би он ову вредност урачунао, рачун би поравно ишао. Јер ако на пример неко купи земљиште за 10.000 динара онда, да је он тај новац држао у банци са најмањим процентом од 6%, тај би му новац донео на годину 600 динара, а кад се то одрачуна остаје год. бруто-приход 1000 динара по хектару или 600 по к. јутру. Дакле видимо да он ово не би смео да урачуна и да је математички тачно оно што је казао Министар пољопривреде: да се ми налазимо у једном чудноватом положају: да онај који је купио хектар земље и који га ради као црв, да је за њега још велико питање да ли он може нешто добити и да ли ће још моћи да животиари док онај који је тај новац метуо у банку и имао сав труд што је отишао до банке, добија на тај новац као интерес своту од 600 динара. Дакле, као што видите, он не сме да урачуна вредност земље, а то је један велики апсурд у привредном свету. Сем тога, он не сме да урачуна ни вредност вредних руку,

ни вредност рада. Господо, ми смо сви поносили тиме што живимо у новоме веку и говоримо да се овај нови век карактерише од свих који су му претходили тиме што у њему постоји један етички појам, а то је етика рада. Рад се поштује, и то је најсветија и управо најлепша карактеристика слободнога и ваљаног човека, једнога човека који хоће да буде лично и који хоће да се разликује од животиње. Ни највећи филозофи старог века нису имали то поштовање. Платон, на пример, није умео да поштује рад. У својим концепцијама о држави он је сматрао да су робови ти који треба да раде а ми смо међутим данас догерили догле да тај рад, који је управо понос човеков и жарипште највише културе целог света, да се тај рад код нашег сељака несплаћује. Али још и више од тога, сељак поседник је код нас само свој рођени надничар који једва може да животиари и то најгоре плаћени надничар.

Поштована господо, до истог резултата ћете доћи ако узмемо у обзир и сточарство. Овде је речено да има 7.500.000.000 динара укупно прихода од сточарства. Зна се да у нашој држави има 25 милиона грла. Ја нећу много да вам досађујем, хоћу само да поменем да од тога долази 10 до 11 милиона грла на коње, говеда и свиње а остало долази на козе и овце. Ако сад рачунате колика је величина укупног прихода по једном грлу, добићете да је бруто приход по једном грлу око 300 динара. Узмимо, да наш народ не каже за стоку комад него грло, јер хоће да нагласи како свако грло тражи хране, онда ћете видети да колико му онда остаје од тих 300 динара док сва грла нахрани. И ту видите да је и сточарство у кризи а не само пољопривреда. Ако посматрате ове бројеве даље, онда ћете доћи до једне апсолутне тачности, која показује потпуну перентабилност дамашње пољопривреде. То сте данас више пута чули, али мени је стало до тога да се уверите да то није само фраза него да су то све докази. Баш по овим фактима, која нам је меморандум банкара пружио, овај приход од пољопривреде треба да се подели на 11 милиона сељака колико их у свему има. Истина то су коригирали на тај начин, што су казали да није право да се подели на 11.000.000 јер нису сви сељаци поседници. Фактички има сељака који нису поседници и тако су дошли до једног броја од 6 и три четврти милијона људи и онда су израчунали да ако се у једној обитељи рачуна пет душа, укупан приход од ове земљарине износи 15.840 динара на једну обитељ. Али овде се очигледно поткрала једна грешка. Али, господо, ако бисте узели тај број од 6 и три четврти милијона онда би се дошло до тога чудног резултата да је 37% сељака без поседа. Међутим то није вероватно. Ја сам малочас рекао да у земљи где је био велики посед, као у Мађарској, било је 33% сељака који нису имали земље, а код нас не може се претпоставити да 37% немају ни педља земље односно да 49% укупног становништва нема поседа. Због тога треба овај број да коригирамо бар на 8.000.000 и кад га тако коригирамо онда ћемо видети да укупан приход једне обитељи износи око 13.600 динара. Сад пазите господо, ако узмемо да је све оно што се добије од биљне производње без сточарства тамај достатно да се рожија и пореза исплати, шта је остало? Акцијом међу нама постоји, није се да пољопривреда

без сточарства данас већ не може да постоји и онда налази да наш сељак треба да живи од тога што му сточарство донесе као вишак. А кад се подели три милијарде дугова на ове обитељи, онда видимо да на једну обитељ долази око 2.000 динара.

Ја вас сад питам ако имамо 4.000 динара свега нето прихода што апроксимативно из горњих извода провизилави, та обитељ има дуга 2.000 динара, онда морамо одмах увидети зашто су потребна сва ова сретства која се у вак. предлогу спомињу. Јер ако би неко хтео да се одмах наплати 2.000 од онога који има само 4.000 динара прихода, онда очигледно би га морао упропастити јер обитељ од пет лица не може живети са 2000 дин. годишње. На тај начин долазимо и на основу ових цифара и бројева, којима сам се послужио из овога меморандума да је овај законски предлог заиста апсолутно потребан. Али, господо, има још нешто. Немојте заборавити, да ово, о чему ја сада говорим, то је само један просек, то је само једна средња линија. На тој средњој линији налази се само један део наших сељака. То је једна имагинација. Један знатан део сељака налази се над том линијом, а један под њом. Кад данас не може да животари ни онај, који се налази на линији, како може да животари онај, који се налази испод линије? (Пљесак). А нарочито то вам наглашавам због тога, што желим да онда, кад будемо решаваи о томе, како ћемо дефинитивно сељачке дугове регулисати, увмемо и ту могућност у сбир која постоји, а то је може бити парцијелно регулисање сељачких дугова наиме код оних, којима је то најпрече.

Господо, г. г. Министри и г. г. известиоци образложили су, зашто се овај зак. предлог морао донети. Допустите да вам ја још нешто надопуним и да вам кажем ово. На ово, што у овоме законском предлогу радимо, на то, строго узевши, држава стално ради. На шта то значи? Кад је држава одредила висину киреје становима у своје време, она је, на тај начин, заштитила онога човека, који нема кућу. Шта значе господо, царине? На то значи стално заштићавање наше индустрије. На, господо, ја не видим разлога, кад већ постоји један систем заштићавања, кад постоји стални систем заштићавања, као што су Господа Министри и г. г. известиоци напоменули, зашто не бисмо заштитили сељака бар привремено онда, кад је у највећој невољи, а у коликој је невољи, најбоље вам служе они примери, које су нека година одборници изнели у самом одбору. Један од најинтересантнијих примера, који желим овде споменути, то је један званичан акт, који је колега г. Тоша Рајић изнео пред Одбор и из чега се могло г. г. предвидети констатовати, да је један иметак, који вреди 60.000 динара, продат на аукцији за 2.000 динара, шта више испод 2.000 динара.

Господо, видим да сам вас бројевима мало замерио, и ову шарену карту, коју сам направио да вам све још боље докажем, нећу вам образлагати, али да би вам њен ефекат колико толико саопштио, допустите да вам кажем само ово. У Срезу старонавоачком, који имам част овде да ваступам, има дуговања 36 милиона дин. држави, бановини, општини и цркви, дакле то су заостади на порезу, а 66 милиона дин. банкама и приватним веровницима. То је укупно свега 102 милиона дин. на 56.000 душа. Ако те статистичко податке проверите, који су овде сасвим тачни, онда ћете се, господо, уверити,

да се мора сада нешто врло брзо учинити, да се стане на пут даљем пропадању наших сељака. Ја сам уверен, господо, да ћемо ми наћи путеве, али како? Г. Министар правде Божа Максимовић са овога места рекао је: празне су речи, ако се каже, да треба набавити новац, а не каже се, како треба набавити новац. И то је тачно. То ће бити, управо, главна главобоља Одбора, коме сте дали поверење, да ово питање регулише, то ће бити главна главобоља да се намакну сретства. Господо, ја сам у Одбору дао неколико варијаната, дао сам десетак варијаната, како би се та сретства могла намакнути, али овде ћу само једно да кажем, што припада пред јавност, да мало опробамо ту јавност и да видимо колико има разумевања за ово питање. Шта мислите кад бисмо ми сада казали ово. Држава хоће да преузме сељаке као своје дужнике и да њихове дугове поштено и добрим новцем исплати веровницима. Али јој је потребан новац. Па, господо, ви изволите једним унутрашњим зајмом својевољно не принудним дати извесну своту на расположење држави да она отплати те дугове и да сељаке преузме као дужнике. Шта ви ту губите? Зар то не би било добро, али већ само зато да видимо колико је тај капитал родољубив који толико тражи да се према њему има обзира и да ли ће он у овоме тренутку према онима који пропадају умети да испуни своју дужност. Ја сам уверен да ће умети, али знате на који начин? Ако претходно, пре него донесемо закон о томе, приведемо у живот Привредно веће у коме ћемо моћи солидарно да се посаветујемо да се солидарно та сретства намакну и да се на тај начин то питање реши.

Кад је отаџбина, господо, била у опасности, сељак није питао шта то кошта, него је устао и пошао да је спасе не питајући какве жртве приноси за то, не питајући да ли ће дати за спас своје отаџбине свој иметак, него је за њен спас давао и свој живот. Тај сељак је заслужно да и њему отаџбина притекне у помоћ кад се он налази у опасности. (Аплауз).

Господо, у тренутку када доносимо један закон којим ћемо да поштедимо све остале сталске од нежељене реперкусије, надам се и очекујем да ће при дефинитивном решењу овога Закона и они бити солидарни са њим, да ће и они испунити своју дужност. И ако се том приликом покаже добра воља, онда ћемо моћи без приватно-правног поремећаја — то наглашујем: без приватно-правног поремећаја моћи решити овај проблем.

Господо, отплаћивање дугова јесте најпрозаичнија ствар на свету. Заиста, меница је вероватно најпрозаичнији изум што постоји. На ипак немојте ми замерити и немојте сматрати за поругу посвијати ако ове параграфе процратим извесним стиховима. Узмите као олакшавајућу околност за мене да има поезије над којом морамо да лупамо више главу него над параграфима. Па зато мислим да се добри Змај неће преврнути у гробу ако његове лепе стихове применим на ове параграфе које треба сваки од вас, господо, пре него што овај Закон примите, да на тексту законског предлога напише као мото, да се потесећа да ово није дефинитивни закон, него да треба један други за њим да дође на који би се стихови и тај мото односили. Ти стихови гласе:

Где ја стадох ти ћеш поћи
Куд ја ишам, ти ћеш доћи.

Што не можеш, ти ћеш моћи.
Што ја почех, ти продужи.
Још смо дужни, ти одужи."

(Аплауз и бурно одобравање).

Потпретседник Д-р Коста Поповић: Реч има народни посланик Г. Иван Лончарић у име групе.

Др. Иван Лончаревић: Господо, политички наш живот од избора од 8 новембра прошле године никако не показује некакве очите знакове нормализације, и ако се та нормализација стално са свију страна наглашује. (Чује се: Почевши од вас.) Почевши од нас се нормализује. Политички наш живот господо, белује још на томе што има на једној страни бојажљиву и безкомпасну владу, а на другој страни владину већину која није солидарна, и која нема потребног јединственог гледања на многа важна политичка и господарска питања. (Чује се: То није тачно.) Овакав абнормални и апсурдни одношај и положај, који постоји има веома чудне последице, а то је због тога, што Влада која није никла и постала у Парламенту непрестано бојажљиво прислушкује сваку појаву, која се у Парламенту очитује, те је коначна последица овога та, да Влада која по Уставу не одговара Народној скупштини, није ни у њој тако јака колико су биле јаке Владе које су Народној скупштини одговарале.

Потпретседник Коста Поповић: Молим да говорите о ствари која је на дневном реду, јер што говорите то није на дневном реду.

Др. Иван Лончаревић: То је увод.

Потпретседник Коста Поповић: То нема никакве везе са дневним редом.

Др. Иван Лончаревић: За ово моје тврђење, најбољи је доказ историјат и развој овога закона, који имамо данас пред нама да решавамо. Само бојажљива и бескомпасна Влада могла је овакав законски предлог о заштити земљорадника од 19 марта ове године да поднесе Народној скупштини на решавање, с којим нико није био задовољан, нити сељаци којима је он био намењен, нити његови версници прстив кога је овај Закон уперен. (Граја.) Карактеристично је за Владу и њезину бојажљивост то, да су овим законским предлогом задовољни само неколико чланова Народне скупштине, којима је плашљива и неоријентисана Влада прибегла тражећи подршке бар код њих. Оно што је Влада деживела на трновитом путу доношења овога Закона о заштити земљорадника, па до овога предлога који имамо данас пред Народном скупштином, оправдао је моје мишљење од почетка, да је тај пут, којим је Влада пошла пре све, него што је добар. Зато господо, оцу овога Закона г. Министру Деметровићу није помогло ништа, што је врло вехементно тражио, и што се противио да му у овај Одбор за доношење овог законског предлога не би ушли народни посланици, који се по његовим речима баве Хрватским питањем. (Граја.) и господо што је успео да у тај Одбор не уђу посланици, који се тобож баве по његовим речима Хрватским питањима. Тај његов законски предлог доживео је и у таквом Одбору какав је хтео г. Деметровић, фијаско, исти снакав фијаско, какав је био доживео са његовим експериментом Закона о житном режиму.

Господо, пут којим је Влада била у овом законодавству пошла значи а priori рушење најдубљег темеља на коме уопште почива друштво, значи срљање у тамну неизвесност и напокон значи да дајемо нешто довољно испитано и искушано за нешто, што није

довољно испитано и искушано и за узврат не добијамо нешто ново ни добро. (Жагор.) Видите, ја вам једини говорим у име опозиције, и тога једног не можете слушати.

Господо, макар да се већ на први поглед могло сасвим сигурно знати, каква ће несрећна судбина снаћи овај законски предлог Министра Г. Деметровића, ипак је овај законски предлог био са великом помпом наговештен и предложен, да се у последњем часу одустало готово од свега онога главног, што је садржавао. Овај законски предлог, нажалост нема својих штампаних мотива, који би били путоказ у његовом разматрању. Ми смо, господо, данас доведени само у такву могућност да слушамо експозе једног и другог Министра и одмах после тога да стварамо закључак. Што је најжалосније, господо, ми до данас ни приближно не знамо колико изнсе бар округло укупни сељачки дугови, (Гласови: То ми знамо — зна то сељак.) Па ми решавамо о томе, ми би требали да знамо. (Гласови: Што нисте прикупили податке о сељачким дуговима!)

Господо, не треба говорити ни о томе, да ми треба да знамо не само укупан износ сељачких дугова, него и разне њихове врсте, ако се у истину не желимо упустити у један експеримент опасан по целокупну земаљску привреду. Зато, господо, била је умесна намена скупштинског одбора у његовом предлогу да се имаду најпре прикупити ти подаци, а по том приступити разматрању његовом. (Гласови: Да чекамо да сељак пропадне.) Ако сам ја, господо, Владу добро схватио, чини ми се да је овом законском предлогу била сврха, да се сељачка имовина за разна дуговања присилно не распродаје. Ако је то суштина Владиног предлога, господо, онда је јасно, (Приговор: Да је предлог добар.) да је Влада проблем сељачких дугова схватила, смем да кажем, рђаво и погрешно (Упадице и жагор.). Ти си поп (обраћа се г. Бранку Аврамвићу који нешто приговара) па не знаш, а ја сам адвокат и то добро знам.

Сва господо, која се баве адвокатском или судском праксом, знају, да у данашњим приликама које владају у земљи, да је потпуно илузорна, свака досадашња законска овласт и могућност присилне реализације овршног наслова. (Мали жагор.) То, господо, долази једно због самог нашег овршног поступка, и друго због мањкања новца, и дражбених интересената тако, да је нарочито онде, где сељачки посед није комесиран, да је присилна продаја стварно онемогућена. Није дакле, господо, тежиште сељачког законодавства у неком спречавању присилне продаје, нити интервенције, него је тежиште његово само у обнови сељачке привредне снаге, и зато се то законодавство може само у томе смеру да креће. (Глас: Дајте конкретан предлог.) Зато сте ви ту, и одговорна Влада, а не да ја дајем конкретне предлоге. (Глас: Дајте нам ви тај конкретан предлог, па ћемо сви гласати за њега). На концу ћу га дати.

Разуме се, наравно, да та обнова сељачке привредне снаге има бити апсолутна и радикална. (Глас: Зашто сте побегли из радикалне странке?) Зато што ви нисте били довољно радикални. (Жагор и граја.)

Потпретседник Др. Коста Поповић: Молим господу посланике да не упадају у реч говорнику.

Др. Иван Лончаревић: (наставља): Разуме се, господо, понављам, да та обнова сељачке привредне снаге треба да буде апсолутна и радикална, а не као што је до сад био случај са другим законским предло-

зима, који се тобож у том циљу поднесе Народној скупштини. (Глас: Него, као што је то Предавец радио!)

Ако је ово права заштита сељака, онда је потребно размислити како се Владини предлози и на њу односе. Владин предлог садржи одлуку: неизвршење насилних продаја некретнина и покретнина за сељачке дугове, и другу одредбу: о т.зв. конверзији сељачких дугова. Те нове одредбе, кад су у питању некретнине, треба да се састоје у лимитирању најнижих цена, испод којих се те некретнине не могу продати, па било да је тражбина конвертована или неконвертована. На послетку у одређивању принципа, да се веровници не могу намирити. (Глас: То је стари закон.) Тај ће се закон опет вратити, јер је Г. Министар Деметровић то казао. Одредба о извршном судском поступку треба да је таква, да се сељаку има оставити само оно, што му је најнужније потребно, а то је: најнужнија марва, храна и оруђе. Ово последње у колико није било озакоњено, оно је било „via fakti“ извршено, у осталом ову одредбу садржи и наш грађанско-судски поступак и овршина новела. Пројектована тако звана конверзија из које се скупштински одбор вешто извукао, садржава одредбе о принудном поравнању сељака и о обарању принципа „prior tempore potior iure“. Може се лако предвидети какве би биле последице по сељачку привреду, да се је овај владин предлог остварио, могао би имати само један позитиван али у исто време ефемеран успех, а то је, да се делимично присилна продаја сељачке имовине одложи и то је све. Међутим, озакоњењем овога предлога није ни из далека решено питање сељачких дугова, па чак ни то, да се сељачка имовина у опште не може да прода. Јер овде нема ништа о самоуправним и сличним привилегованим тражбинама, којих се не тиче ова присилна заштита сељачке имовине, и по којима се сељачка имовина може да распрода до последњег парчета. Сви остали успеси биће негативни, а међу њима и рекреација сељачке привредне снаге. Та рекреација привредне снаге, господо, биће за увек закопана. Слаба је корист сељаку од тога, што се његова имовина неће бити за извесне дугове продати. Та заштита сељака уз данашње аграрне и привредне услове једва може достићи за порез и си од свога рада не може одвојити и сбртни капитал за идућу годину. И, господо, после оваквог решења сељачких дугова не може нико више помислити на какво господарење кад су у пролетним месецима исцрпљене све резерве. Ја, господо, не могу да се не згрозим над прописом § 8 који је без сваке стварне подлоге. Стојимо пред чињеницом да државна власт улази у решење сељачког дуговања и то на начин, да сав терет овакве акције баца на приватнике. Држава ангажује сву своју силу са намером да је нанесе друге, док сама за решење положаја онога, од кога црпе своју снагу баш ништа не доприноси. Ако се, господо, изнимне прилике оне које диктују одиозан захват државне власти у ово питање, изнимне прилике проузроковане светском привредном кризом, ако смо можда ми сви кривци за то, онда је право да сви сносимо трошкове и терете.

Колико се неугодно и неправедно осећа чињеница, да је државни фиск себе у сваком случају заштитио од свих евентуалности! Господо, то није први пут, ми знадемо да је тако рађено и у Закону о принудном поравнању и стечају, да је државни фиск задржао себи привилегије за тражбине које нису старије од 3 године дана. Док себи државни фиск задржава привилеговани положај, дотле за нас све има у решавању

свога питања само Александров гордијски мач. Господо, ова се неправда понавља и овде у једном потенцираном облику, да овај пут државни фиск није одредио само себи привилегован положај, него је круг привилегованих проширен. Колико се још може стрпети да због важних интереса државних, државни фиск буде привилегован, иако је то начело употребљено против онога свега што законски предлог треба да садржава, толико се оштрије са овога места мора ссудити покушај, да се у доба тешких судара пошто пото одвоје интереси Народне банке, Државне хипотекарне банке, Привилеговане аграрне банке, задружних организација и штедионица самоуправних тела. Овакав поступак, господо, даје наслућивати, да одборски предлог и Влада за све ово, што се до данас десило сматра кривим само приватнике и приватно-слободно организовано новчарство. Овакво становиштво нема основа и само по себи већ, без последица, које ће овај законски предлог нанети, јесте велика неправда приватницима и слободно организованом капиталу. А напоскон, при свему овоме заборавља се, да ови привилеговани заводи, за које се овде изнимне мере траже нису баш таки јагањци какви се они пред нама показују. Док, господо, говорим за крајеве из којих више од пола године мирује сваки овршини поступак извршења се не обављају са стране приватника и слободно организованог капитала, дотле сам ја прикупио у суду масу ствари овршних које су започете, које се воде и терају на захтев Привилеговане аграрне банке. Ако се мисли, господо, да их треба заштити због ниског дуговног каматњака, са којим су они тобож радили, онда треба уважити и то, да ни велики новчани заводи у нашим крајевима нису у амортизацисним зајмовима радили са већом каматом, али су поред свега тога плаћали државни порез, који не плаћа овај новлашћени завод. Ако, господо, примимо предложени § 8 одборскога предлога, онда треба да се зна, да ће након његовог озакоњења владати овршини мир, са изузетком овршине буре и олује привилегованих новчаних установа.

Господо, на овоме пропису законском скупштински се одбор није питао какав су грех учинили они сељаци, који су тешком муком успели да конвертирају своја дуговања код Привилеговане аграрне банке. (Гласови: Ту нису ни биле велике камате!) Не знам како је код вас, али код нас нису биле ни код других завода велике камате. Дакле, господо, није се скупштински одбор питао, какав су грех ти сељаци починили, који су успели након тешке муке да конвертирају своја дуговања код Привр. аграрне банке, да им сада треба донети пропис по коме се све оврхе спрам других веровника обустављају, а они који су се задужили код Привилеговане аграрне банке, за њих да тај пропис не вреди, да се оврха може за њих даље да води.

Господо, и Народна скупштина и скупштински одбор треба да виде да се наноси овим велика неправда једном делу сељака, и како се уопште изиграва оно због чега је овај законски предлог и донет. Законски предлог скупштински има једну новост коју није имао онај који је Влада поднела. Он у своме § 4 ставља на снагу пропис § 66, 119 и 133 Закона о извршењу и обезбеђењу од 9 јула 1930 године (Један глас: То је баш добро!) и 113 § само са изузетком за важење на територији Банског стола у Загребу.

Господо, стављајући приговор да нема никакве сврхе бар за наше подручје Банског стола у Загребу, стављање на снагу прописа § 66, ако се на снагу не

ставља и пропис § 34, 35 и 38 тач. 2, свај је приговор важне формалне природе и ја се бојим да од ових законских установа, које се сада протежу и стављају на снагу, да ће од њих бити народу више штете него користи. (Гласови: Биће штете за адвокате!) Никакве практичне користи неће бити, а имаћемо само веће трошкове. (Један глас: И мање дијурни!) По овоме пропису саслушаваће се један или два вештака, мораће се одредити рочиште, па чак и рочиште на лицу места и сељак ће морати платити не само трошак овршне молбе, него и трошак тих рочишта, па и рочишта на лицу места и трошак судских изасланиста, што ће само повисити овршне трошкове, а неће их ни у ком случају снизити.

Господо, ако се мисли да тај пропис треба завести због тога да се према томе правилније и исправније процени вредност сељачке имовине за дражбу, онда мислим, да је и то промашена ствар, јер од те цене сељак неће имати никакве користи. Општинско поглаварство, које познаје месне и највредне прилике села и до сада је добро сведоштво издавало и није се могао нико на то пожалити. Исто тако, господо, чини ми се да сељаци неће имати користи него само штете и од прописа § 134, који садржи одредбе о дражбеном прогласу. Ми смо се у нашим крајевима до сада равнали по § 506 Грађанског парбеног поступника и по овршној новели.

И тај је имао само четири тачке, док је овај спсежнији и он ће поскупети и снако скупо штампање дражбеног огласа, који до сада није никако јефтин. Адвокатска комора у Загребу тужила се, правила претставке у овом правцу, али оне нису уважене. Наводила је да досадашњи трошкови дражбени навишавају 3—4 пута вредност дражбених прегласа од пре рата. Изнела је даље да у Министарству правде постоји од пре две године, једна наредба да се више дражбени огласи не могу слати директно «Народним новинама» на уврштење, него путем Агенције «Авала», која себи зарачунава 25% провизије. И ко год се бави тим пословањем зна, да данас дражбени огласи, који су пре стајали 50 динара иду на стотине динара. А зна се на крају крајева, ко то све мора да плати, као и све остале трошкове.

Господо, сматра се да ни један од тих предлога, нити владин нити скупштинског одбора, није схватио сав проблем, ни један од тих предлога не представља излаз из ове критичне ситуације, из које има само један излаз, а то је природни излаз. Тај природни излаз, господо, императивно налаже да се из сељачких дугова може изаћи на овај начин, како се у њих ушло, а то је исплатом.

Сви други, колико год су на први поглед симпатични, садрже опасну заблуду, која би се читавој нашој привреди могла тешко осветити. За то је на одговорној Влади дужност да по сваку цену нађе довољно новчаних сретстава, којима ће регулисати сељачке дугове, јер ће од самог законског предлога, без новчаних сретстава, сељачка привреда добити управо толико исто, колико и од Житног закона. Чехословачка држава ових дана улазила је у решавање ових проблема. Ми знамо да је она помогла државном гаранцијом и да намире новчана сретства, па је то једини пут којим и ми у овој ствари морамо да идемо.

Ипак, нешто овај предлог скупштинског одбора одлаже извршење за 6 месеци, и ја и моји пријатељи гласаћемо за њега, док себи придржавамо право да

у појединостима гласамо против извесних одредаба, које су на штету, а не на корист сељака.

Потпретседник Д-р Ђоста Поповић: Са вашим пристанком прекидам седницу и заказујем наставак за данас у 4 часа по подне.

Седница је прекинута у 12,45 часова.

(Наставак седнице у 16 часова).

Претседник Д-р Ђоста Кумануди: Господо, настављамо данашњу седницу. Изволите чути неколико саопштења.

Секретар Анте Ковач саопштава: Министар иностраних послова и Министар просвете подnose Народној скупштини на решење Предлог закона о споразуму о научним, школеким и уметничким односима између Краљевине Југославије и Републике Пољске.

Одбор за проучавање законског предлога о сузбијању скупоће животних намирница подноси Скупштини на решење свој извештај.

Претседник Д-р Ђоста Кумануди: По првом Законском предлогу бираћемо нарочити одбор кад то Народна скупштина реши, а извештај одбора по законском предлогу о сузбијању скупоће животних намирница ставиће се на дневни ред кад то Скупштина реши. Прелазимо на дневни ред: Наставак претреса по законском предлогу о заштити земљорадника и о стављању на снагу појединих прописа Закона о извршењу и обезбеђењу. Има реч г. Риста Ђокић да говори у име групе.

Риста Ђокић: Господо народни посланици, пред нама се налази један важан законски пројекат који задире у интересе велике већине нашега народа. Овде је било и критике и било је и добрих примедба о томе како се наш сељак задужио и како је дошао до тога стања да буде презадужен.

Господо народни посланици, приликом у међународној ситуацији, неповерење које постоји између држава победених и победилаца где капитал вечито води политику на своју руку, довеле су и до тога неповерења, и довеле су до тога да после рата све државе које су већином биле индустријске, да се дале да што више продуцирају житарица, да се што више баве пољопривредом и ако им то није било главно занимање. Јер је светски рат који је поред барута и олова одлучивао ствари, одлучио и то да ове државе пођу и окренутим правцем. Ми смо, господо, претежно земљорадничка аграрна земља. У томе неповерењу између народа ми смо ту ситуацију сви тешко осетили и дошли до тога: још и више ради међународног неповерења и ради тога што се примитивна пољопривреда претвара у индустријску пољопривреду, и што се амерички трактори боре са нашим дрвеним плуговима. На тај начин ми нисмо могли да створимо оно што треба и да издржимо међународну конкуренцију.

Господо, кроз ових двадесет година нашег политичког живота, два пута долази до тога стања да се наш сељак раскућује, да је два пута остао без свога имања и кућништа. То је било у напору велике борбе за наше ослобођење да је реквизицијом окупациона власт уништила све имање нашег сељака и да је за то примио једну христу напире, која се зове ратна штета и која је одмах прешла у туђе, банкарске руке. Друго вла у привредној ситуацији било је у томе, када је сељак, наш тежак, тежио да прошири своје богатство, када се лакомишено задуживао, и када је наш национални

новац, наш динар, према својој вредности био у Цириху око три поена и нешто више. И кад би се све те ствари хтеле да расправе поред међународне ситуације, ту би требало наћи и двојицу криваца које знамо, и да њихову кожу разапнемо овде и гледамо приликом ове расправе, — а то су г.г. бивши Министри финансија, г. др Стојадиновић и г. др Шврљуга.

Ми смо, господо, превише поносни динаром као националном монетом. Лепа је ствар да динар има своју велику вредност и куповну снагу, али тај динар не сме да буде подигнут на штету великог дела нашега народа, на штету земљорадника. Са дела места лепо је истакнуто на који је начин овога места до задужења нашега сељака. То задужење дошло је од његове добре воље да своје имање усади и увелича, и ми не смемо заборавити да је од сељака дужника само домаћин дужан, а не пропалаца, јер њему нико не верује и није веровао. И ми из тежње да спасавамо тога домаћина, приступили смо извођењу овога Закона. Али спасавањем тога домаћина морамо приступити извођењу овога Закона. Ми смо, господо, бавили се пре 10 година, и за читаво време задњих 10 година, једним социјалним проблемом: решењем аграрног питања. Ако би ми пропустили да ствари иду како иду, да Сава тече куда тече и да Дрина тече куда тече, ми бисмо, господо, дошли до новог феудалног система, да сељак земљорадник не би био господар своје земље коју воле, коју цени и коју поштује.

Настаје питање како сељак да се одужи? Овај законски предлог овде предвиђа да се заустави мало занимање наших адвоката за 5—6 месеци, и ја поред тога друго ништа не видим, но само њихову беспослицу. (Смех). Господо, ако се мисли тиме да реши ово питање сељачких дугова, онда са тим није ништа учињено. Проблем задужења сељака мора да буде обухваћен са неколико закона. Ту има један закон да дође као допуна главног закона, и тај закон који треба да дође, то је закон о банкарству. Исто онако као што се сељак олако задуживао од ослобођења до данас, исто тако и данас су банке и банчице које су пљачкале сељака, и које су се брзо срозавале и пропале. Господо, чувени вођа Пољскога народа Пилсудски, рођен у класичној земљи пљачке, у Пољској, где су пољски Јевреји највештији пљачкаши, он је долазећи на власт обесио само тројицу банкара једнога у Варшави, другога у Лавову, и трећег у Катовици, и одмах је решио банкарски проблем поштења. Ми смо имали код нас пропаст многих банака после ослобођења код којих је народу новац пропао, али никога глава зато није заболела, а ако је неки банкар био осуђен за 20,000.000 динара на 20 година, он се је за асу лако одлучио, јер му је било боље и да одлежи 20 година асе него да му оде глава. Услед овога настало је неповерење онога народа који је новац имао и који би га уложио, али га није смео да уложи због тога што није био сигуран да му тај новац не пропадне. Поред тога било је пропадање банака где је и народни и државни новац пропалао, а директори тих банака као и чланови Управног одбора нису зато узимати одговор, него на против директори тих банака већином су намештени у појединим државним установама као код Државне аграрне привилеговане банке и др. И ако господо, ми тим путем појемо,

и ако нико не одговара за пропаст народног новца, ни директори ни чланови Управних банковних одбора, онда смо ми земља која дозвољава пљачку и због тога наш народ нема поверења у банке као установе, и нико неће да уложи своје капиталне у њих, тако, да ми данас од пет милијарди нашег новца немамо више у промету од две и по милијарде, а да је тако навешћу вам пример са једном старицом која је сачувала једну стару хиљадарку и није је заменила јер је веровала у државу и мислила да се она мења само кад се држава мења и кад пропадне. У овој ситуацији највећи газда је постала Народна банка и она нам као таква по мало тугорше и своје тугорство и овде намеће. Питање раздужења сељака мора нас све интересовати ради тога јер ћемо по томе видети да ли смо зато; да мали посед остане у рукама оних који су крвљу својом одбранили и створили ову земљу. Сељак, а специјално сељак из Шумадије два пут је од ове државе опљачкан, први пут кад је дао потпуну опрему за комору своје војске и кад је окупирана војска реквирирала од њих све оно што је имао у рукама и зато добио ратну штету. Господо, други пут је он опљачкан са нама сељацима читаве ове државе заједно онда, кад је дошао г. Стојадиновић, да на уметнички начин као Министар финансија подиже вредност динара, што му никако није требало, и да га подиже на ону вредност, која заправо није одговарала његовој вредности. Сељак је се задужио у оно доба кад је вредност динара, како сам мало пре казао, била у данашњем односу за једну трећину данашњег динара. Према томе, самим тим, он је три пута дужнији него што се задужио 1923 године кад је најслађе задужење сељаково било.

Господо народни посланици, сељачки производи, оно што он продаје и према међународној утакмици у привреди и према вредности на нашим пијацама три пута је јефтиније него што је било 1923 год. Значи, осим високих камата, осим свега онога што је платно, осим свих трошкова што треба да плати, сељак је стварно дужнији шест пута него што се задужио 1923 године. Господо, из тога се морамо извлачити. Настаје сад питање да ли ми не дирамо и приватно право, да ли од кога не отимамо, и од кога отимамо. Има начина да ни од кога не отимамо и ако се господа банкарски љуте. Код овога законског предлога ништа друго не видимо него једну нијезицију која продужава куцање срца и одузима адвокатско занимање за 6 месеци? И, господо, свака је нијезиција отров, али ако мора нека се и то прими. Али најбоље би било да се ми вратимо истим путем, да се одужимо истим путем како смо се задужили, то ће рећи, да вредност динара мало попустимо на ниже на законски начин. (Узвици: То нећемо!) То неће они који имају пара а ми који немамо, хоћемо. (Приговори). У томе је сва битка, неће они који имају пара а желе они који немају пара. На тај начин како смо се задужили са потпуним правом имамо да тражимо да се раздужимо, то би најбоље и најлепше било. Код оваквог стања, у каквом се сада налазимо, нико нема користи осим државних чиновника, који живе на државним јаслама и верују у сваки први. (Гласови: То не може бити!) Видим ја по расположењу ове Скупштине, да не може, али кажем како би требало да буде. (Гласови: Зар са 600 динара плати!) Нека он има

чиновничку плату у вредности данашњег стабилизованог динара и међународне обавезе и порезе, које ми плаћамо у истом односу, он ништа не може изгубити, нека у врећи носи плату као што су у Немачком Рајху носили чиновници. Треба да дођу паре у будаласте руке, да прошетају мало, оне су се сад укочиле. Поред свих невоља, паре су дошле у паметне руке а паре у паметним рукама најопасније је јер настане укоченост, оне треба да дођу мало у будаласте руке и да прошетају, а по овом финансијском систему не могу да прошетају јер су дошле у руке оних који су на њима седели. Инфлација није опасна, и ако мислите као што је један наш посланички друг казао, да је динар наш национални понос, то може бити само у нашим обавезама да је он национални понос. Ми смо једина земља после рата ваља, која је све своје обавезе примила и испуњавала без обзира да ли су друге земље спреам нас те обавезе испуњавале. Што се не би једанпут угледали на Велику Британију, динар не ваља, не можемо под њим да стењемо, не можемо да га носимо, јер га немамо, он је у туђим рукама, у рукама банкара и зеленаша. И онда, национални понос за нас, како ми сељаци разумемо, за нас наша национална граница, а динар је монета за поткусуривање, за плаћање дугова и за куповину ствари, које нам требају. Од ове финансијске ситуације имају користи само банкарни, чак и да им се ништа не плати, само кад би правилна расподела дуга била. Али, на жалост, то није, јер су велике банке покриле своје капитале и немају везе са сељаком, него је ситни капитал дат сељаку на зајам од ситних банака. Од овога система неће имати штете велике банке, какогод решили. Најбоље би било потпуно брисање и отписивање дугова. (Један глас: А они ситни улагачи?) Ситни улагачи, на које ми наилазимо, то је баш оно зло, и због тога морамо ову кооперацију да изведемо. Ако се хоће и тежи, да ситнији улагач буде заштићен, ништа овакав Закон неће вредети, ако се не донесе један закон о одговорности банкарских директора и управних чланова сваке банке. (Гласови: Постоји закон!) Закон је написан, али колико је директора банака у нашој земљи обешено, а и ви знате, колико је банака пропало?

Господо, ми смо поставили једно правило да је Банка вредила као једна установа у предратно доба, у коју се веровало, да у свако доба може човек повући оно што је у банку уложио. После рата догодило се то, да су се састајали људи од великог угледа или полу угледа, који су створили банку са лепим називом, повлачили капитале из Америке и све се свршило на томе, да су упропастили десетину милиона туђег капитала и онемогућили прилив страног новца у нашу земљу. Ми смо имали крах Трговачке обртничке банке у Сарајеву, у којој је пропало државног новца и новца државних установа око 12 милиона, али ни мање ни више директор те Банке, који је правник и виђен човек у дуриштву, поручује нам преко јавности и каже: и досад су књиге долазиле, али нису тако жалосне. До сада су банке пронадале, на нико није ухапшен, па вели: што мене за то питате. Он преко штампе води полемику. Та банка је пропала а нико није од Управног одбора био затворен. Значи, да смо са лабавим законодавством у одговорности за туђим капиталом долазили до неповерења у бан-

карске установе, и то много смета нашем привредном животу. Овај Закон, који доносимо, само је једна инјекција за продужење куцања срца. С њим се ништа не даје. Тај би Закон морао бити допуњен читавим низом закона, а свакако један од првих био би о строгој одговорности управе једне банке као новчане установе и чиновништва, које рукује са капиталом. Кад би се та вера у народу повратила, да свака банка мора повратити уложени капитал, па макар њен директор да заглави вешала, била би већа циркулација новца, од које рамље више него од поверења. Тада би дошло до тога, да новац не би лежао неискоришћен, него би пошао правим путем. Сад како ће да се крене да то иде једним другим путем? Или је боље, да пођемо мало инфлацији, или је боље неки начин обавезног оптицаја новца да се уведе, то је врло важно.

То је, дакле, господо, чиме се ова Народна скупштина мора позабавити. Пре свега тога не сме се доносити овакав Закон, јер да ми хоћемо овим Законом да нашкодимо онима који се користе повећањем вредности — и Боже помози. Али ми задирамо и у ситне интересе и у интересе ситних људи и од једног просјака правимо двојицу, а то, господо, може да нам се свети. Узмимо, на пример, овај случај. Никакви обзир не могу да буду за задругаре према банкарским установама, које немају никаквих обавеза и које не подлежу овом Закону. Па ми имамо, господо, и задруга које су сељачке куће распикуће. Има их леп број. Није свака задруга била у честитим рукама, и тамо је било људи који су управљали на свој начин и упропастили доста домова. Па има крајева, као Словеначка, где апсолутно кредит сељака и нема другог канала за кредитирање сељака него преко задругарства. Додуше, тамо има и неколико врста партијских задруга, има Корочневих, кметјских, радничких итд.

Господо народни посланици, у свему, дакле, ми идемо изгледа више на то да на једну болест превијемо неку траву него да приступимо операцији. И овај законски предлог нема никаквог већег смисла него што адвокатима одузима занимање за једно 6 месеци (Смех) и само ради тога, како сам против овокога Закона, ја ћу гласати за. (Пљескање).

Прејседник Д-р Коста Кумануди: Завршен је претрес по овом законском предлогу. Прелазимо на гласање у начелу. Гласање се поименично. Ко је за овај предлог гласање за, а ко га не прима гласање *против*.

Секретар Анте Ковач врши прозивку народних посланика који су гласали овако:

Аврамковић Бранко — за
 Ађић Анте — за
 Алексић Коста — за
 Аксентијевић Александар — за
 Алиловић Шаћир — отсутан
 Анђелиновић Гргур Будислав Др. — отсутан
 Авић Мића Др. — отсутан
 Антонијевић Душан — за
 Антонијевић Јесин — за
 Аранђеловић Јован — за
 Ауер Људевит Др. — за
 Бабаковић Јордан — отсутан
 Баљић Салих — за
 Бајац Љубомир — за

- Бараћ Бранко Др. — за
 Барле Јанко — отсутан
 Батинић Јозо — за
 Бачић Стјепан Др. — за
 Бенко Јосип — за
 Бешировић Димитрије Р. — за
 Богдановић Исо — за
 Божић Милан — отсутан
 Борисављевић Страхиња — за
 Брушија Радослав — за
 Будишин Стеван — за
 Буквић Александар — за
 Буновић Милан — за
 Ваљавец Стјепан — отсутан
 Варда Север — за
 Васиљевић Стеван Др. — отсутан
 Величковић Миладин — за
 Вељковић Вељко — за
 Видаковић Витомир — за
 Видић Јеша Др. — за
 Видовић Богдан Др. — за
 Војиновић Јован В. — за
 Вошњак Богумил Др. — за
 Вујић Димитрије В. — отсутан
 Вукићевић Богић Др. — за
 Гавранчић Отон Др. — за
 Гавриловић Ото — за
 Гајшек Карло — отсутан
 Главички Божидар — отсутан
 Господнетић Фрањо — отсутан
 Грајић Перо — за
 Грба Милован Др. — за
 Грбић Емилијан — за
 Грђић Васиљ — за
 Грубановић Милан — отсутан
 Грубер Фрањо Др. — отсутан
 Давидовић Витомир — за
 Даниловић Живко — за
 Деметровић Јурај — за
 Дервишић Булага — за
 Димитријевић Мита — за
 Димитријевић Хаџи-Тодор — за
 Добровић Милан С. — за
 Добровољац Милан Ј. — за
 Довезенски Јован С. — за
 Додић Александар-Така — за
 Дошен Мирко Др. — за
 Драговић Милош П. — за
 Дрљача Бранко — за
 Дрмељ Алојзиј — за
 Дубоковић Јурај — за
 Бокић Ристо — за
 Борђевић Владимир — отсутан
 Ђурић Михајло — за
 Елеговић Иво Др. — отсутан
 Живановић Милан — за
 Живанчевић Михаило — за
 Живковић Негосим Др. — за
 Живојиновић Душан М. — отсутан
 Захарић Чедомир — за
 Зельковић Бошко — за
 Земљић Јакоб — отсутан
 Ивандекић — Ивковић Мирковић Др. — отсутан
 Иванишевић Петар — за
 Иванчевић Душан — за
 Исаковић Миливоје Ђ. — отсутан
 Исаковић Мито — отсутан
 Јанковић Велизар Др. — отсутан
 Јевремовић Драгољуб Др. — за
 Јевтић Животије — за
 Јевтић Милутин Ал. — за
 Јевтић Михаило Р. — за
 Јевтић Радован — за
 Јелић Милутин — за
 Јеличић Божа Ц. — за
 Јеремић Живојин — за
 Јеремић Тоде Др. — отсутан
 Јован Андрија — отсутан
 Јовановић Александар — отсутан —
 Јовановић Ђока — отсутан
 Јовановић Јова — отсутан
 Јовичић Добросав — за
 Кадић Хусеин — отсутан
 Кајмаковић Омер — за
 Каламатијевић Михаило Р. — за
 Кандић Јовиша К. — за
 Катић Милош — за
 Каћански Стеван — за
 Кешелевић Никола Др. — за
 Клинци Антон — отсутан
 Кнежевић Ловро — отсутан
 Кнежевић Стјепо Др. — отсутан
 Ковач Анте Љ. — за
 Ковачевић Драгутин — Карло — отсутан
 Кожуљ Марко Др. — за
 Којић Драгутин Др. — отсутан
 Коман Албин — за
 Костић Драгутин Др. — отсутан
 Костић Милорад Ј. Др. — за
 Краљевић Драган Др. — за
 Крамер Алберт Др. — отсутан
 Крафт Стеван Др. — отсутан
 Крејчи Антон — за
 Крстановић Ристо — отсутан
 Крстић Владимир — отсутан
 Крстић Милутин — за
 Крстић Михајло В. — за
 Крстић Симо — отсутан
 Кузмановић Лазар К. — отсутан
 Кујунџић Андрија К. — за
 Кујунџић Богољуб К. — за
 Кумануди Коста Др. — председава
 Кунтарић Анте Др. — за
 Куњашић Јоахим — за
 Куртовић Војко — за
 Куртовић Шукрија — за
 Лазаревић Милован М. — за
 Лазаревић Тодор Др. — отсутан
 Лазаревић Теодосије К. — за
 Лазаревић Филип С. Др. — за
 Леушић Ђуро Др. — отсутан
 Лисавац Младен Др. — за
 Лончар Станко — за
 Лукић Живан Др. — отсутан
 Макар Дако — за
 Максимовић Божидар — за
 Максимовић Стјепан — за
 Маланец Владо Др. — отсутан
 Маринковић Војислав Др. — за
 Марјан Ђуро — за
 Марјанац Симо — за
 Маркић Фрањо — за
 Марковић Миленко Др. — отсутан
 Марковић Милорад П. — за

- Марковић Никола — отсутан
 Марковић Петар К. — за
 Маштровић Анте Ф. — отсутан
 Матица Павао — за
 Матић Ђока Н. — за
 Мацековић Матија — отсутан
 Машић Марко — за
 Матикош Милан Др. — за
 Мијић Милан Ђ. — за
 Милетић Вјекослав Др. — отсутан
 Милетић Владислав — за
 Милошевић Гавро — за
 Милошевић Младен П. — отсутан
 Милутиновић Милинко Р. — за
 Милутиновић Милорад Ђ. — за
 Мисирлић Јован Т. — за
 Митровић Јован Р. — за
 Михаиловић Илија П. — за
 Михајловић Светислав Др. — за
 Мохорић Иван — за
 Мравље Милан — за
 Мулалић Мустафа А. — за
 Најдорфер Мирко — отсутан
 Недељковић Урош П. — за
 Никић Никола Др. — отсутан
 Никић Федор Др. — за
 Никодијевић Аранђел Д. — за
 Николић Бранко Др. — отсутан
 Нинковић Трипко — за
 Нуић Петар Др. — отсутан
 Њамцул Ранко Др. — отсутан
 Обрадовић Алекса Ј. — за
 Остојић Ђуро Др. — за
 Павлич Алојзиј — за
 Палечек Иван Др. — отсутан
 Парабућски Ђорђе — за
 Паранос Шпиро Ф. — отсутан
 Пахерник Фрањо — за
 Патрногић Љуба — отсутан
 Перић Матеј Др. — за
 Перић Миливоје Ђ. — за
 Перић Нинко Др. — за
 Перко Драгутин В. — за
 Петковић Милан — за
 Петовар Ловро — за
 Петричић Живко Др. — за
 Петровић Марко — за
 Пешић Милутин — за
 Пивко Људевит Др. — за
 Пиштелић Славко А. Др. — за
 Погачник Виктор — за
 Поповић Димитрије Он. — за
 Поповић Добривоје Гер. Др. — за
 Поповић Душан — за
 Поповић Јефтимије — за
 Поповић Кеста Др. — за
 Поповић Милан В. — за
 Поповић Милан Др. — за
 Поповић Светислав Др. — за
 Праљак Недељко — за
 Прека Никола — за
 Прекоршек Иван — за
 Принцип Јово — отсутан
 Прша Шиме Др. — за
 Пустослемшек Раство — за
 Пуцел Иван Ј. — за
 Радивојевић Лазар Љ. — за
 Радић Иван — отсутан
 Радовић Саво Др. — за
 Радоњић Милан — за
 Радонић Миљан — за
 Рајић Тоша Др. — за
 Рако Јанко Др. — отсутан
 Рапе Стане Др. — за
 Ресели Отмар — за
 Рорбахер Јулијан Др. — за
 Савић Аранђел — за
 Савић Сава В. — за
 Савковић Илија — за
 Санто Гавро Др. — за
 Сарачевић Раденко — за
 Секулић Милан Др. — за
 Селић Јоца М. — за
 Селмановић Илија — за
 Симић Милорад — за
 Симовић Александар М. — за
 Смиљанић Тома Др. — за
 Сокић Милоје М. — за
 Соколовић Никола — за
 Спасовић Вукашин — за
 Спахић Владо — за
 Спидлер Вјекослав — за
 Спинчић Вјекослав — за
 Сршкић Милан Др. — за
 Стажић Јосип — за
 Стајковић Никола — отсутан
 Станић Андра — отсутан
 Станишић Владимир Др. — за
 Станојевић Драгомир М. — за
 Станојевић Милутин — отсутан
 Стевановић Живојин Ар. — за
 Стевановић Милан — отсутан
 Степанов Миливој — за
 Степановић Милан Р. — за
 Стефановић Игњат — за
 Стијић Милан Др. — за
 Стојадиновић Милослав Др. — отсутан
 Стојковић Милан Ђ. Др. — отсутан
 Стошић Стаменко — за
 Стрезовић Крста — отсутан
 Субстић Никола Др. — отсутан
 Тадић Глигорије Др. — за
 Теодоровић Војислав — за
 Толић Игњат М. Др. — за
 Томић Јакоб — за
 Тонић Тодор Р. — за
 Топаловић Милан — за
 Торомановић Хасан — за
 Трбић Василије — за
 Трбојевић Урош Др. — отсутан
 Трифуновић Љубиша — за
 Тркуља Станко — за
 Трпковић Ставра К. — отсутан
 Ђирић Ђорђе — за
 Ђирић Стеван — за
 Ђуковић Милан — отсутан
 Узуновић Никола — отсутан
 Урек Иван — отсутан
 Урошевић Мирко Ил. — за
 Урукало Сергије — за
 Фиданчевић Тома Др. — за
 Физир Виктор — отсутан
 Фотирић Арса — отсутан
 Хајдињак Антон — за
 Ханжек Лавослав Др. — за

Хасанбеговић Авдо Др. — за
 Хоџера Светислав В. — за
 Хрибар Никола — за
 Христић Бора — за
 Цемовић Филип — за
 Церер Антон — отсутан
 Ципушевић Методије — за
 Чорбић Бранко — за
 Чохаџић Хазим — за
 Шарковић Тихомир — за
 Шеатовић Ђуро Р. — отсутан
 Шега Фердо — за
 Шелмић Драгић М. — отсутан
 Шећеров Славко Др. — за
 Шибеник Станко Др. — за
 Шиљековић Владимир — за
 Шифтар Стеван — за
 Шнајдар Фрањо — за
 Шуменковић Илија Др. — отсутан
 Шурмин Ђуро Др. — за

Претседник Др. Коста Кумануди: Изволите чути резултат гласања. Гласало је 215 народних посланика и сви су гласали за овај законски пројекат. (Пљескање и узвици: Живела Влада!) Према томе овај законски предлог примљен је у начелу. Прелазимо сада на гласање у појединостима, гласаће се параграф по параграф. Који је од госпoде посланика за седеће, а који је против стајаће.

Претседник Др. Коста Кумануди: Изволите чути известиоца.

Известилац Никола Соколовић чита § 1.
Претседник Д-р Коста Кумануди: Прима ли се § 1? (Прима се). Параграф 1 је примљен.

Известилац Никола Соколовић чита § 2.
Претседник Д-р Коста Кумануди: Има реч Г. Др. Ханџек.

Др. Ханџек: У § 2 имам да додам један амандман, јер је законски предлог отишао предалеко у стилизацији у којој је изнесен, пошто у својој суштини он има да уреди односе између веровника и дужника док се, међутим, у овај параграф уводи и треће лице на које се овај законски предлог не би могао односити, јер нема стварне потребе зато, а у колико би је и било нема правне могућности да се и на њега односи. Интенција § 2, какав је у предлогу одборском, била је да се спрече злоупотребе које су се дешавале од 19 марта 1932 год. па надаље, т.ј. од времена када се чуло да ће бити донесен овакав закон, јер су многи од поверилаца тражили хитно извршење и код таквих извршења долазило је до продаје покретних и непокретних ствари дужникових. Законски предлог проширио је дакле ништење свих тих радњи уопште и одредио да купац, без разлике који је то, има да врати саму ствар, а ако ствари нема да врати праву вредност њену, и да се ниште све хипотеке које су створене у то време на непокретностима, те да тако дужник дође или до ствари или до оштете вредности. Ја сам већ раније у поднетом реферату нагласио колике су потешкоће томе да се оваква ствар протегне и на лица трећа која су суделовала код извршења судских радњи без интереса за сам однос између веровника и дужника, него који су дошли само тога ради да купе ствар по што јефтинију цену. За оваква лица не може се претпоставити да су оваквом послу приступила у злој вери, — бар та претпоставка не може постојати тим мање, кад се у општем грађанском законнику предвиђа за куповине стечене

путем јавне дражбе да су бона фиде стечене. Ја сам ову одредбу у неколико модифицирао тако да одговорност за такве радње протегнем само на купца који је тражио извршење. Код овога по самим индицијама под којима се развија сам непосредни однос између веровника и дужника, довољно упућује на то, да је ту могло бити зле вере и зле намере да се такво извршење хитно проведе и да се ствари у бесцење купе. Зато сам ја и предложио, а и сада предлагем, да се чл. 2 овог законског предлога надопуни и да гласи овако: «Први став остаје у целини а на крају да му се дода ова реченица: «Ако је купац сам тражилац извршења (оврховодитељ) или овоме у сродству или у тазбини до другог степена».

Други срав да остане у целости са овим додатком: «Исто тако је купац дужан надокнадити штету коју би претрпео извршеник земљорадник зато што му купац може вратити ствар само са теретом или у погоршаном стању».

Трећи став отпада у целости, јер је већ садржан у другом ставу.

Да четврти став остане непромењен као трећи а у место 4 да се стави: «У споровима о повраћају или накнади штете по предњим ставовима надлежан је извршни суд, а у подручјима на којима извршење спада у надлежност општинских управних власти надлежан је срески односно првостепени суд у чијем је подручју извршење provedено».

Претседник Д-р Коста Кумануди: Прима ли господин Министар правде у име Владе овај амандман?

Министар правде Божа Максимовић: Прима. Пошто је Господин Министар правде примио овај амандман, ја ћу ставити на гласање. Ко је од г.г. посланика за седеће, а ко је против устаће: (Већина седи). Већином гласова примљен је § 2 са прочитаним амандманом. Изволите чути § 3.

Известилац Никола Симоновић прочита чл. 3 одборског извештаја.

Претседник Д-р Коста Кумануди: Прима ли Народна скупштина § 3? (Прима). § 3 је примљен. Изволите чути § 4.

Известилац Никола Соколовић: Овде је примљена једна измена. То је установа која говори о трошковима извршења и по тој установи има суд да оцени да ли је било потребно да код извршења суделује само веровник, или његов заступник и суд има по слободној оцени да одмери висину такве интервенције. Прочита § 4.

Претседник Д-р Коста Кумануди: Прима ли Народна скупштина § 4? (Прима). § 4 је примљен. Изволите чути § 5.

Известилац Никола Соколовић прочита § 5 одборског извештаја.

Претседник Д-р Коста Кумануди: Прима ли Народна скупштина § 5? (Прима). § 5 је примљен. Изволите чути § 6.

Известилац Никола Соколовић: Код § 6 има једна чисто стилистичка измена, да се поред израза «зиратне земље» стави «обрадиве земље», пошто има крајева који не знају шта је то зиратна земља. (Прочита § 6 одборског извештаја).

Претседник Д-р Коста Кумануди: Прима ли Народна скупштина § 6? (Прима). Параграф 6 је примљен. Изволите чути § 7.

Известилац Никола Соколовић прочита § 7 по извештају одборском.

Претседник Др. Коста Кумануди: Прима ли Народна скупштина § 7? (Прима). Параграф 7 је примљен. Изволите чути § 8.

Известилац Никола Соколовић прочита § 8 по извештају одборском.

Претседник Др. Коста Кумануди: Прима ли Народна скупштина § (Прима — Не прима). Параграф 8 већином гласова је примљен. Изволите чути § 9.

Известилац Никола Соколовић прочита § 9 по извештају одборском.

Претседник Др. Коста Кумануди: Прима ли Народна скупштина § 9? (Прима). Пошто је и § 9 примљен, то је овај законски предлог примљен и у појединостима. Прелазимо на коначно гласање у целини. Гласа се поименично *за* и *против*.

Секретар Анте Ковач врши прозивку народних посланика, који су гласали овако:

Аврамовић Бранко — за

Ађић Анте — за

Аксентијевић Александар — за

Алексић Коста — за

Алиловић Шаћир — отсутан

Анђелиновић Гргур Будислав Др. — отсутан

Анић Мића Др. — отсутан

Антонијевић Душан — за

Антуновић Јосип — за

Аранђеловић Јован — за

Ауер Људевит Др. — за

Бабамовић Јордан — за

Баљић Салих — за

Бањац Љубомир — за

Бараћ Бранко Др. — за

Барле Јанко — отсутан

Батинић Јозо — за

Бачић Стјепан Др. — за

Бенко Јосип — за

Бешовић Димитрије Р. — за

Богдановић Исо — за

Божкић Милан — отсутан

Борисављевић Страхиња — за

Брушија Радослав — за

Будишин Стеван — за

Буквић Александар — за

Буновић Милан — за

Ваљавец Стјепан — отсутан

Варда Север — за

Васиљевић Стеван Др. — отсутан

Величковић Миладин — за

Вељковић Вељко — за

Видаковић Витомир — за

Видић Јеша Др. — за

Видовић Богдан Др. — за

Војиновић Јован В. — за

Вошњак Богумил Др. — за

Вујић Димитрије В. — отсутан

Вукићевић Богдан Др. — за

Гавранчић Отон Др. — за

Гавриловић Ото — за

Гајшек Карло — отсутан

Главички Божидар — отсутан

Господнетић Фрањо — отсутан

Грајић Перо — за

Грба Милован Др. — за

Грбић Емилијан — за

Грђић Васиљ — за

Грубановић Милан — отсутан

Груббер Фрањо Др. — отсутан

Давидовић Витомир — за

Даниловић Живко — за

Деметровић Јурај — за

Дервишић Ђулага — за

Димитријевић Мита — за

Димитријевић Хаџи-Тодор — за

Добровић Милан С. — за

Добровољац Милан Ј. — за

Довезенски Јован С. — за

Додић Александар-Така — за

Дошен Мирко Др. — за

Драговић Милош П. — за

Дрљача Бранко — за

Дрмељ Алојзиј — за

Дубоковић Јурај — за

Ђокић Ристо — за

Ђорђевић Владимир — отсутан

Ђурић Михаило — за

Елеговић Иво Др. — отсутан

Живановић Милан — за

Живанчевић Михајло — за

Живковић Негосим Др. — за

Живојиновић Душан М. — отсутан

Захарић Чедомир — за

Зељковић Бошко — за

Земљић Јакоб — отсутан

Ивандекић — Ивковић Мирко Др. — отсутан

Иванишевић Петар — за

Иванчевић Душан — за

Исаковић Миливоје Ђ. — отсутан

Исаковић Мито — отсутан

Јанковић Велизар Др. — отсутан

Јевремовић Драгољуб Др. — за

Јевтић Животије — за

Јевтић Милутин Ал. — за

Јевтић Михаило Р. — за

Јевтић Радован — за

Јелић Милутин — за

Јеличић Божа Ц. — за

Јеремић Живојин — за

Јеремић Тоде Др. — отсутан

Јован Андрија — отсутан

Јовановић Александар — отсутан

Јовановић Ђока — отсутан

Јовановић Јова — отсутан

Јовичић Добросав — за

Кадич Хусеин — отсутан

Кајмаковић Омер — за

Каламатијевић Михаило Р. — за

Кандић Јовиша К. — за

Катић Милош — за

Каћански Стеван — за

Кешелевић Никола Др. — за

Клинц Антон — отсутан

Кнежевић Ловро — отсутан

Кнежевић Стјепо Др. — отсутан

Ковач Анте Љ. — за

Ковачевић Драгутин — Карло — отсутан

Кожуљ Марко Др. — за

Којић Драгутин Др. — отсутан

Коман Албин — за

Костић Драгутин Др. — отсутан

Костић Милорад Ј. Др. — за

Краљевић Драган Др. — за

Крамер Алберт Др. — отсутан

Крафт Стеван Др. — отсутан

Крејчи Антон — за

- Крстановић Ристо — отсутан
 Крстић Владимир — отсутан
 Крстић Милутин — за
 Крстић Михаило В. — за
 Крстић Симо — отсутан
 Кузмановић Лазар К. — отсутан
 Кујунџић Андрија К. — за
 Кујунџић Богољуб К. — за
 Кумануди Коста Др. — председава
 Кунтарић Анте Др. — за
 Куњашић Јоаким — за
 Куртовић Војко — за
 Куртовић Шукрија — за
 Лазаревић Милован М. — за
 Лазаревић Тодор Др. — отсутан
 Лазаревић Теодосије К. — за
 Лазаревић Филип С. Др. — за
 Леушић Ђуро Др. — отсутан
 Лисавац Младен Др. — за
 Лончаревић Иван Др. — за
 Лончар Станко — за
 Лукић Живан Др. — отсутан
 Макар Дако — за
 Максимовић Божидар — за
 Максимовић Стјепан — за
 Маланчеџ Владо Др. — отсутан
 Маринковић Војислав Др. — за
 Марјан Ђуро — за
 Марјанац Симо — за
 Маркић Фрањо — за
 Марковић Миленко Др. — отсутан
 Марковић Милорад П. — за
 Марковић Никола — отсутан
 Марковић Петар К. — за
 Мastroвић Анте Ф. — отсутан
 Матица Павао — за
 Матић Ђока Н. — за
 Мацековић Матија — отсутан
 Машић Марко — за
 Метикош Милан Др. — за
 Мијић Милан Ђ. — за
 Милетић Вјекослав Др. — отсутан
 Милетић Владислав — за
 Милошевић Гавро — за
 Милошевић Младен П. — отсутан
 Милутиновић Милинко Р. — за
 Милутиновић Милорад Ђ. — за
 Мисирлић Јован Т. — за
 Митровић Јован Р. — за
 Михаиловић Илија П. — за
 Михајловић Светислав Др. — за
 Мохорић Иван — за
 Мравље Милан — за
 Мулалић Мустафа А. — за
 Најдорфер Мирко — отсутан
 Недељковић Урош П. — за
 Никић Никола Др. — отсутан
 Никић Федор Др. — за
 Никодијевић Аранђел Д. — за
 Николић Бранко Др. — отсутан
 Нишковић Тришко — за
 Нуић Петар Др. — отсутан
 Њамцул Ранко Др. — отсутан
 Обрадовић Алекса Ј. — за
 Остојић Ђуро Др. — за
 Павлич Алојзиј — против
 Палечек Иван Др. — отсутан
 Парабуђски Ђорђе — за,,
 Паранос Шпиро Ф. — отсутан
 Пахерник Фрањо — за
 Патрногић Љуба — отсутан
 Перић Матеј Др. — за
 Перић Миливоје Ђ. — за
 Перић Нинко Др. — за
 Перко Драгутин В. — за
 Петковић Милан — за
 Петовар Ловро — за
 Петричић Живко Др. — за
 Петровић Марко — за
 Пешић Милутин — за
 Пивко Људевит Др. — за
 Пиштелић Славко А Др. — за
 Погачник Виктор — за
 Поповић Димитрије Он. — за
 Поповић Добривоје Гер. Др. — за
 Поповић Душан — за
 Поповић Јефтимије — за
 Поповић Коста Др. — за
 Поповић Милан В. — за
 Поповић Милан Др. — за
 Поповић Светислав Др. — за
 Праљак Недељко — за
 Прека Никола — за
 Прекоршек Иван — за
 Принцип Јово — отсутан
 Прша Шиме Др. — за
 Пустослемшек Расто — за
 Пуцел Иван Ј. — за
 Радивојевић Лазар Љ. — за
 Радић Иван — отсутан
 Радовић Саво Др. — за
 Радоњић Милан — за
 Радонић Миљан — за
 Рајић Тоша Др. — за
 Рако Јанко Др. — отсутан
 Рапе Стане Др. — за
 Ресели Отмар — отсутан
 Рорбахер Јулијан Др. — за
 Савић Аранђел — за
 Савић Сава В. — за
 Савковић Илија — за
 Санто Гавро Др. — за
 Сарачевић Раденко — за
 Секулић Милан Др. — за
 Селић Јоца М. — за
 Селмановић Илија — за
 Симић Милорад — за
 Симовић Александар М. — за
 Смиљанић Тома Др. — за
 Сокић Милоје М. — за
 Соколовић Никола — за
 Спасовић Вукашин — за
 Спахић Владо — за
 Спидлер Вјекослав — за
 Спинчић Вјекослав — за
 Сршкић Милан Др. — за
 Стажић Јосип — за
 Стајковић Никола — отсутан
 Станић Андра — отсутан
 Станишић Владимир Др. — за
 Станојевић Драгомир М. — за
 Станојевић Милутин — отсутан
 Стевановић Живојин Ар. — за

Стевановић Милан — отсутан
 Степановић Миливој — за
 Степановић Милан Р. — за
 Стефановић Игњат — за
 Стијић Милан Др. — за
 Стојадиновић Милосав Др. — отсутан
 Стојковић Милан Ђ. Др. — отсутан
 Стрезовић Крста — отсутан
 Суботић Никола Др. — отсутан
 Тадић Глигорије Др. — за
 Теодоровић Војислав — отсутан
 Толић Игњат М. Др. — за
 Томић Јакоб — за
 Тонић Тодор Р. — за
 Топаловић Милан — за
 Торомановић Хасан — за
 Трбић Василије — за
 Трбојевић Урош Др. — отсутан
 Трифуновић Љубиша — за
 Тркуља Станко — за
 Трпковић Ставра К. — отсутан
 Ђирић Ђорђе — за
 Ђирић Стеван — за
 Ђуковић Милан — отсутан
 Узуновић Никола — отсутан
 Урек Иван — отсутан
 Урошевић Мирко Ил. — за
 Урукало Сергије — за
 Фиданчевић Тома Др. — за
 Физир Виктор — отсутан
 Фотиновић Арса — отсутан
 Хајдињак Антон — за
 Ханжек Лавослав Др. — за
 Хасанбеговић Авдо Др. — за
 Хођера Светислав В. — за
 Хрибар Никола — за

Христић Бора — за
 Цемовић Филип — за
 Церер Антон — отсутан
 Ципушевић Методије — за
 Чорбић Бранко — за
 Чохаџић Хазим — за
 Шарковић Тихомир — за
 Шеатовић Буро Р. — отсутан
 Шега Фердо — за
 Шелмић Драгић М. — отсутан
 Шећеров Славко Др. — за
 Шибеник Станко Др. — за
 Шиљеговић Владимир — за
 Шифтар Стеван — за
 Шнајдар Фрањо — за
 Шуменковић Илија Др. — отсутан
 Шурмин Буро Др. — за

Претседник Д-р Коста Кумануди: Извоните чути резултат коначног гласања: гласало је 226 народних посланика (Пљескање) од којих 225 за и 1 *против*. Овај законски предлог према томе је примљен и у целини. По чл. 64 Устава биће упућен на даљи рад Сенату. Предлажем да другу тачку дневног реда: Решавање о Правилнику организације службеника Народне скупштине за сада склупемо са дневног реда и да пређемо на тачку 3: Претрес извештаја Одбора за проучавање законског предлога о подизању домова и других објеката удружења и установа које спадају у надлежност Министарства физичког васпитања народа. Прима ли Народна скупштина (Прима).

Има реч извештач г. д-р Матеј Перић.

Извештач Д-р Матеј Перић прочита извештај одборски за проучавање овога законског предлога који гласи:

Претседнику Народне скупштине,

Господине Претседниче,

Одбор за проучавање законског предлога о подизању домова и других објеката удружења и установа, које спадају у надлежност Министарства физичког васпитања народа, проучио је на својим седницама законски предлог, те му је част поднети Народној скупштини свој извештај заједно са законским предлогом, који измењен гласи:

§ 1

Удружења и установе, које спадају под надзор Министарства физичког васпитања народа, могу подизати домове и друге објекте, који су намењени циљевима тих удружења и установа, само са претходним одобрењем Министарства физичког васпитања народа.

§ 2

На предлог Министра физичког васпитања народа може Министарски савет одобрити, да се потребна прерађена и непрерађена грађа и други грађевински материјал за подизање домова и других објеката уступи бесплатно из државних предузећа удружењима и установама поменутим у § 1. Исто

Одбор је одредио за свог извештача г. Д-р Матеју Перића, народног посланика.

11 априла 1932 године

Секретар,

Београд.

Д-р Кожуљ, с. р.

Чланови: Д-р Остојић с. р., Д-р Матеј Перић с. р., Д-р Драгутин Костић с. р., Владо Спацић с. р., Д-р Људевит Пивко с. р., Гавра Милошевић с. р., Д-р Људевит Ауер с. р., и Дако Макар с. р.

тако може Министарски савет одобрити бесплатан превоз ове грађе и другог грађевинског материјала на државним железницама и бродовима, од места преузимања материјала, до места подизања домова и других објеката удружења и установа.

§ 3

Министар физичког васпитања народа у сагласности са Министарским саветом, прописује уредбом ближе одредбе, која удружења и установе, под којим условима и на који начин могу да приступе грађењу домова и других објеката.

§ 4

Одредбе § 1 овог Закона не односе се на удружења и установе, које су почеле са изградњом домова или других објеката пре доношења овог Закона.

§ 5

Овај Закон ступа на снагу кад га Краљ потпише, а обавезну снагу добија кад се обнародује у Службеним новинама.

Претседник Одбора,

Д-р Видовић, с. р.

Допустите, господо народни посланици, да за образложење овога предлога закона који имадем част пред вама заступати изнесем неколико напомена. Народна скупштина је у досадашњем својем раду готово исцрпла сву своју енергију, знање, време и иницијативу и спрему око доношења оваквих закона који обзиром на ванредне привредне односе у земљи олакшавају и регуларну материјалне прилике нашега народа. Но међутим поред брине за материјална добра његова наша је света дужност, господо народни посланици, да чувамо његове моралне вредности стварајући услове за обезбеђење физичког моралног усавршавања нашега народа. Многобројна спортска и витешка удружења у земљи ставила су за циљ свога програмског рада да подигну степен физичког и моралног здравља нашега народа да га оспособе како би био у стању да очува оно што су му раније генерације намериле а исто тако да стварају услове за бољи живот оних који иза нас долазе. Ја мислим господо народни посланици да ми није потребно да вам овде говорим о видним користима спортског живота јер довољно је да вам напоменем да су многи народи напреднији од нас популарисањем спорта и спровођењем правог спортског живота успели да смање својим данашњим генерацијама морталитет, односно да подигну просечно доба њенога живота. Но највише овим Законом користе се соколска друштва. Соколска организација данас, може се рећи, да је наша најнационалнија организација (Пљескање) и најраспрострањенија. Она је у задњим годинама преузела таквог маха да је данас соколска мисао и идеја допрла до задњег села тако рећи до задње сељачке колибе. Соколство као идеја, оно је наша најчвршћа, најискренија, најтрајнија веза са нашим братским осталим соколским народима. Соколство, оно је као национална организација најнационалнија; оно је једна од највећих помагача наше данашњице у стварању једнообразног типа југословенског човека и она одгаја у својим редовима омладинце и ствара од њих борце за оне идеје и за ону мисао ради које смо и ми ушли у Народну скупштину. Ово и овако соколство треба издашно нашу помоћ. Ја могу овде са овога места да кажем да се према њему мањински поступало при доношењу буџета али у нашем идућем раду де lege ferenda а и у овом моменту даје нам се та прилика да о томе и таквом соколству и спорту уопште поведемо бољег и већег рачуна. Господин Министар физичког васпитања народа доношењем овога законског пројекта показао је дубоки смисао за значај свога рада за оправдање разлога ради којих је организовано ово Министарство. Па и ова Народна скупштина, надам се, господо народни посланици, да ће гласајући за овај Закон испунити своју обавезу и према себи и према своме народу. Ми што дајемо за соколство, и према нама као људе на гробове наших палих генерација и дајемо тиме себи и нашој данашњици за срећнији и бољи живот наше деце. Мени је због тога част да вас замолим да за овај предлог у целини гласате.

Још неколико речи о структури самог законског пројекта хоћу да додам. Сам Закон има два члана, односно поставља два принципа. У § 1 поставља принцип да се не могу подизати домови и други објекти, који су намењени циљевима удру-

жења и установа које спадају под Министарство физичког васпитања без одобрења овога Министарства. „Racio legis“ ове установе био би у једном рђавом искуству, које смо доживљавали до сада због подизања соколских и спортских домова. У превеликим одушевљењу при томе се сувише лако мислено поступало са имовином удружења и улазило се у градњу које нису биле финансијски осигуране те данас имамо безброј таквих домова који стоје пред продајом. Дакако да се фактори који су зато одговорни обраћају данас за помоћ и Влади и својим савезима и то баш данас у најтежим економским приликама. Да би се спречила ова аномалија донесен је овај § 1.

У § 2 хоће да се озакопи могућност да соколска друштва, соколске чете и разна спортска удружења могу да дођу јефтиније до својих домова. Код разних државних предузећа постоји већ срећена скројена и израђена дрвена грађа према сталним плановима и та би грађа имала само да се превезе на место где треба подићи такав дом. Та грађа међутим данас труне и нема друге прође. Да се ова већ готова грађа искористи у добре сврхе ево овај законски члан омогућује да се поклоном те грађе из државних предузећа и бесплатних превозом на место дизања домова омогући подизање ових домова, како би сва та друштва могла јаче и одушевљеније да пораде за своје циљеве и изврше своје програме. Ја вас због тога понова молим, господо народни посланици, да примите моје образложење и да заједно самном гласате за овај предлог.

Пошћпреседник Д-р Коста Поповић: Има реч Министар за физичко васпитање народа г. Д-р Краљевић. (Пљесак и повици: Живео!)

Министар за физичко васпитање народа Д-р Драган Краљевић: Господо народни посланици, ни ја сам не би боље образложио овај законски предлог него што је то учинио известилац г. Д-р Перић. Ја бих после његовог образложења имао само још неколико речи да додам. Наш народ вели: моја кућица, моја слободица. Тежња појединих друштава и чета соколских као и појединих удружења јесте увек да имају свој дом и у тој тежњи иде се каткада предалеко, отисне се лађа на таласе без једара и без весала, па се вели ваљда ћемо успут нешто наћи и испливаћемо. Тако се поступало и са изградњом ових домова и када је наступило тешко доба, тек онда се видело да се не може даље и друштва данас брину како ће да плате камате, а о отплати главнице нема ни говора. И код тога појединци који су ангажовани морају давати своје паре и они замрзе ради тога саму ту установу, и место тога настоје да соколски домови постану кафане, тако да то нису више соколски домови, и настоје да се из њих извуче оно што се не може извући.

С друге стране социјални моменат који је руководио ово Министарство да се овај Закон донесе, је тај што ови радници који раде у државним предузећима морају имати зараде; а зарада се може наћи ако прођа материјала буде употребљена, ако сваки да оно што има на претек. И пошто је ово Министарство ново, а ја нисам тражио нарочите своте за грађење домова, јер сам сматрао да имамо да употребимо оно што имамо, па вас молим, господо, народни посланици, да примите овај законски предлог како је предложен.

Поштрејседник Д-р Коста Поповић: Има реч народни посланик г. д-р Видовић.

Д-р Богдан Видовић: Господо народни посланици, питање физичког и моралног васпитања народа спада међу најважнија питања у животу народа. Свесна те важности, Краљевска влада изнела је пред Народно претставништво овај Закон којим хоће да помогне приватну иницијативу, која на томе важном и тешком послу сарађује. Расматрајући важност телесног васпитања, треба бити на чисто с тим, да само она целина која је састављена од здравих јединица може бити способна за живот и борбу, да само онај народ који је састављен од снажних, свесних и чврстих и телесно и морално васпитаних гађана, може дати отпора свима искушењима која нам данашња тешка времена у овом светском вртлогу пружају; да можемо одолети свима искушењима и спољашњим и унутрашњим. Задатак нашег друштва које се бави физичким васпитањем јесте, да продре у најшире слојеве нашега народа и да обухвати целокупан наш народ. Потребно је да та друштва прошире телесни одгој, да прошире културу, да прошире просвету у најзабитнијим кутовима наше домовине, чак тамо до границе испод Триглава, доле до Јадранског мора и горе на северу на граници наше лепе отаџбине. Потребно је да подигну културу, да подигну просвету народа који је, господо и браћо, запуштен, који је био дуго времена па на жалост иза нашег заједничког ослобођења кроз ових 10 година трвен и мрцварен, који је био препуштен самоме себи на милост и немилост и био растриван странчарским вађевицама — да, све те ране треба залечити, треба тај народ подићи, треба одгојити, треба га васпитати. Треба тај наш запуштени народ одгојити. Ко год жели да ради и сарађује на томе пољу, и когод жели да има успеха, мора прво да установи које су слабе стране у нашем добром народу. Овде се, господо и браћо, а и на улици, некако уобичајило да ми у задње доба, — нећу да кажем, можда из демагошких разлога, — никако не спомињемо те слабе стране нашега народа као да их нема, него казујемо само лепе и племените стране. Имамо ми, драга браћо, у нашем народу и доста злих особина које су се у њему одомаћиле а које треба лечити.

Имамо ми у нашој земљи прекомерно уживање пића, пијанство чије су последице највеће зло, највећи пороци и највећи злочини, дакле све оно што у једном исправном и добром народу који хоће да живи не треба да буде. Имамо господо, можда превише лукеуза и моде и имамо туђинских злих обичаја који нису својствени нашем народу и који му више штете него што му користе. Та и таква зла, господо посланици не могу се лечити пустим законским одредбама, него као што сам рекао потребно је да сарађује и приватна иницијатива и да истрајним, пожртвованим и несебичним радом не тражећи ни користи ни славе притекне у помоћ нашој Краљевској влади и нашим властима. У томе правцу предјачи и наше соколетво чији се благотворан рад већ осећа у народу јер је оно проширило свој делотворни рад у најшире слојеве нашега народа, и прегнуло је свим силама да својо народу помогне и да га културно и просветно подигне. Потребно је, да ми, од тих најширих слојева, од тих наших будућих грађана од наше земљорадничке омладине створимо самосвесне и дисципли-

новане народне јединице и створимо идеалан тип препорођеног и свесног грађанина јединствене, недељиве и сретне Краљевине Југославије. (Буран аплауз). Умобина народног препороду, господо и браћо, треба да се натичу све наше установе и сва наша удружења, а њима треба у томе да предјачи Краљевска влада. Заједнички истрајни рад на томе пољу мора донети жељене резултате. Смањити се пороци и пијанство, а материјално богатство тежака подићи ће се и он ће бити срећан и задовољан и биће здрав и пруступачан свима напредним идејама. Млади нараштај који прође кроз наше разне установе и кроз соколске редове уживаће благодет закона скраћеног рока војног у војсци, а цео народ сачињаваће народну војску која ће да одолева свима искушењима и која ће бити у стању да одбије сваки нападај на државно и народно јединство.

Захвалан сам Краљевској влади што овај Закон доноси и гласају за њега, а уверен сам да ће Краљевска влада и даље наставити рад у томе правцу. Ми соколи који смо вазда високо носили заставу народног и државног јединства остајемо непоколебљиво и неустрашиво на тој линији и као што је само отсечена десница легендарног Бошка Југовића испустила заставу, тако ће и задњи између нас соколова истрајати овоме Дому на тој линији у борби за народно и државно јединство и за спас и срећу Краља и отаџбине. (Буран аплауз).

Поштрејседник Д-р Коста Поповић: Има реч г. Д-р Бачић.

Д-р Бачић: Господо и браћо, моји предговорници бавили су се врло добро идеалном страном која је била повод и мотив овога Закона. Међутим, оснивање оваквих домова имаде и води собом и извесне материјалне бриге и жртве. Исто тако било је мотива овога Закона и који мотиви треба овде да се расветле, показати их и утврдити да је закон погодан оно право. Г. Министар за физичко васпитање народа изрично је нагласио једну једноставну црту свих наших друштава која извире из осећаја народног: моја кућица, моја слободица, или оно што Енглези кажу мој дом је моја тврђавица. Ни једно друштво које жели правилно да функционише у погледу техничком, у погледу друштвеном, идејном, не може се развијати онако слободно у разним изнајмљеним просторијама, незгодним и под туђим кровом, као када има свој дом. У првом реду настојања за оснивање домова, било соколских, било ватрогасних или скаутских друштава проистиче из тежње да се технички рад друштва развија нормално. Ми сви добро знамо да сва друштва требају за правилно функционисање просторије у којима ће деловати и у оно доба године када се не могу састајати ванџама, где мањка потреба за правилно функционисање и технички развитак. Коначно ту долази и један чисто психолошки моменат. Друштво које нема своју кућицу, свој дом да се посвети друштвеном одгоју, не може тај одгој да врши на онај начин како би га вршило у интимности свога дома.

Ви врло добро знате, да су често пута соколи, сеске соколске чете, због тога критичног стања биле ометане у вршењу својих функција. Да се постигне извесна сигурност и да се постигне психолошка зближеност међу члановима, потребно је да та друштва имају своје домове, где ће неженирано и неконтро-

лисано моћи развијати и одгајивати онај менталитет и сврху коју друштво за себе тражи.

Ви врло добро знате, да такав дом пспијешује извесно амалгамирање, зближавање између друштвених чланова, којима је потребно да друштво постигне своју идејну сврху. Према томе, браћо и господо, нико неће бити у двојби да је настојање друштва, да постигне своју друштвену сврху у првом реду тиме, да имају свој друштвени дом и да могу бити подупрти, и да је највиша државна власт, а у овом случају ново креирано Министарство за физичко васпитање позвано, да оваква настојања помаже. Господо, није само то био мотив овога Закона. Код тих оснивања друштвених домова опазило се две ствари. Једна је ствар, да ти друштвени домови, у колико су изграђени, основани и плаћени, нијесу одговарали својој сврси било с техничке стране, било чак са које друге финансијске стране. Догађало се, да су ти домови и друштва, која су основана, главну важност полагале на оно, што је у нашем народу једно зло, на кафане и на забаве, ишло се затим да се у друштвеним домовима нађе врело прихода тако, да су домови изграђивани заправо као кафане, а за све остале друштвене функције и технички уређај били су запуштени и занемарени. Са друге стране опазило се, да су ти домови основани без довољно финансијске снаге, заправо, да су друштва дошла у потешкоће и да су тим потешкоћама разорили и саму друштвену сврху, да су гесло друштвене солидарности, љубави и развитка друштвених функција, одмах им се пребацивале материјалне бриге, које су вододиле до обрнутог ефекта.

Према томе Министарство, поштујући и водећи бригу о настојањима разних друштава да оснивању своје домове, морало је водити рачуна, да се сама сврха друштва тиме не умањи и морало је повести контролу код изградње и оснивања тих домова. Могло би се замерити да се држава пача, да она иде у ствари тако далеко да контролише овакав рад оснивања домова, што се сматрало пре једним доменом чисто приватне иницијативе, али ако се схвате тешкоће које су сва друштва имала код оснивања домова, и соколска друштва, и спортска друштва, ватрогасна друштва, онда се мора схватити да је контрола државе потребна и да она није на сметњи самим друштвима и друштвеним сврхама, него да је та контрола, која је благонамерна да је потребна и да онда она иде у корак са сврхама друштва. Та контрола не састоји се у томе да би се спречавало оснивање домова, него да омогући правилно и сврсисходно оснивање, са једне стране у погледу техничком, да то не буду забавишта, кафане или биртије, него да одговарају и у техничком своме изгледу сврхама које друштво жели постићи. Са друге стране том контролом се иде да се испитују финансијске могућности изградње, да не би дошло до тога да мали људи постану услед материјалних брига управо поборници скепсе у погледу оваких друштава и њихових функција. Ова контрола тиче се једне стране техничке функције, а са друге стране финансијске могућности за изградњу домова. С тога овај Закон има се схватити као помагање свих оних здравих снага које се организују и тим друштвима која су под контролом Министарства за физичко васпитање, па је он као такав био потребан и ми ћемо га поздравити и мислим да нико неће бити у овоме Дому који ће бити против. Овај Закон постићи ће своју сврху и отклониће многе тешкоће друштвеног рада и стога ћу гласати за овај Закон.

Потпретседник Др. Коста Поповић: Завршен је претрес у начелу по овоме Закону. Пре него што би приступили гласању част ми је саопштити вам да је Финансијски одбор поднео свој извештај о Предлогу закона о увођењу у живот међународних уговора и споразума. Овај ће се извештај штампати и разделити г.г. народним посланицима и ставити на дневни ред кад Народна скупштина то одлучи.

Приступимо гласању. Гласаћемо у начелу. Ко је за гласање за, а ко је против гласање *против*. Молим г. секретара да изврши прозивку

Секретар Анте Ковач: Изврши прозивку народних посланика и они су гласали овако:

Аврамовић Бранко — за
 Ађић Анте — за
 Аксентијевић Александар — за
 Алексић Коста — за
 Алиловић Шафир — отсутан
 Анђелиновић Гргур Будислав Д-р — отсутан
 Анић Мића Д-р — отсутан
 Антонијевић Душан — за
 Антуновић Јосип — за
 Аранђеловић Јован — за
 Ауер Људевит Д-р — за
 Бабамовић Јордан — за
 Баљић Салих — за
 Бањац Љубомир — за
 Бараћ Бранко Д-р — за
 Барле Јанко — за
 Батинић Јово — за
 Бачић Стјепан Д-р — за
 Бенко Јосип — за
 Бешировић Димитрије Р. — за
 Богдановић Исо — за
 Божић Милан — отсутан
 Борисављевић Страхинца — отсутан
 Брушија Радослав — отсутан
 Будишин Стеван — за
 Буквић Александар — за
 Буновић Милан — за
 Ваљавец Стјепан — за
 Варда Север — за
 Васиљевић Стеван Д-р — за
 Величковић Миладин — за
 Вељковић Вељко — за
 Видаковић Витомир — за
 Видић Јеша Д-р — за
 Видовић Богдан Д-р — за
 Војиновић Јован В. — за
 Вошњак Богумил Д-р — за
 Вујић Димитрије В. — отсутан
 Вукићевић Богић Д-р — за
 Гавранчић Отон Д-р — за
 Гавриловић Ото — за
 Гајшек Карло — за
 Главички Божидар — отсутан
 Господнетић Фрањо — отсутан
 Грајић Перо — за
 Грба Милован Д-р — за
 Грбић Емилијан — за
 Грђић Васиљ — за
 Грубановић Милан — за
 Грубер Фрањо Д-р — отсутан
 Давидовић Витомир — за
 Даниловић Живко — за
 Деметровић Јурај — за
 Дервнишић Ђулага — за

- Димитријевић Мита — отсутан
 Димитријевић Хаџи-Тодор — за
 Добровић Милан С. — за
 Добровољац Милан Ј. — за
 Довезенски Јован С. — за
 Додић Александар-Така — за
 Дошен Мирко Д-р — за
 Драговић Милош П. — за
 Дрљача Бранко — за
 Дрмељ Алојзиј — за
 Дубоковић Јурај — за
 Ђокић Ристо — за
 Ђорђевић Владимир — за
 Ђурић Михаило — за
 Елеговић Иво Д-р — отсутан
 Живановић Милан — за
 Живанчевић Михаило — за
 Живковић Негосим Д-р — за
 Живојиновић Душан М. — отсутан
 Захарић Чедомир — за
 Зељковић Бошко — за
 Земљић Јакоб — за
 Ивандекић-Ивковић Мирко Д-р — отсутан
 Иванишевић Петар — за
 Иванчевић Душан — за
 Исаковић Миливоје Ђ. — отсутан
 Исаковић Мито — отсутан
 Јанковић Велизар Д-р — отсутан
 Јевремовић Драгољуб Д-р — за
 Јевтић Животије — за
 Јевтић Милутин Ал. — за
 Јевтић Михаило Р. — за
 Јевтић Радован — за
 Јелић Милутин — отсутан
 Јеличић Божа Ц. — за
 Јеремић Живојин — за
 Јеремић Тоде Д-р — отсутан
 Јован Андрија — отсутан
 Јовановић Александар — за
 Јовановић Ђока — отсутан
 Јовановић Јова — отсутан
 Јовичић Добросав — за
 Кадић Хусеин — за
 Кајмаковић Омер — за
 Каламатијевић Михаило Р. — отсутан
 Кандић Јовиша К. — за
 Катић Милош — за
 Каћански Стеван — за
 Кешелевић Никола Д-р — за
 Клицић Антон — за
 Кнежевић Ловро — отсутан
 Кнежевић Стјепо Д-р — отсутан
 Ковач Анте Љ. — за
 Ковачевић Драгутин-Карло — отсутан
 Кожуљ Марко Д-р — за
 Којић Драгутин Д-р — за
 Коман Албин — за
 Костић Драгутин Д-р — за
 Костић Милорад Ј. Д-р — за
 Краљевић Драган Д-р — за
 Крамер Алберт Д-р — отсутан
 Крафт Стеван Д-р — отсутан
 Крејчи Антон — за
 Крстановић Ристо — отсутан
 Крстић Владимир — за
 Крстић Милутин — за
 Крстић Михаило В. — за
 Крстић Симо — за
 Кузмановић Лазар К. — за
 Кујунџић Андрија К. — отсутан
 Кујунџић Богољуб К. — за
 Кумануди Коста Д-р — за
 Кунтарић Анте Д-р — за
 Куњашић Јоахим — за
 Куртовић Војко — за
 Куртовић Шукрија — за
 Лазаревић Милован М. — за
 Лазаревић Тодор Д-р — отсутан
 Лазаревић Теодосије К. — за
 Лазаревић Филип С. Д-р — за
 Леушић Ђуро Д-р — отсутан
 Лисавац Младен Д-р — за
 Лончаревић Иван Д-р — отсутан
 Лончар Станко — за
 Лукић Живан Д-р — отсутан
 Макар Дако — за
 Максимовић Божидар — за
 Максимовић Стјепан — за
 Маланец Владо Д-р — отсутан
 Маринковић Војислав Д-р — отсутан
 Марјан Ђуро — за
 Марјанац Симо — за
 Маркић Фрањо — отсутан
 Марковић Миленко Д-р — отсутан
 Марковић Милорад П. — за
 Марковић Никола — за
 Марковић Петар К. — за
 Маштровић Анте Ф. — отсутан
 Матица Павао — за
 Матић Ђока Н. — за
 Мацековић Матија — отсутан
 Машин Марко — отсутан
 Метикош Милан Д-р — за
 Мијић Милан Ђ. — за
 Милетић Вјекослав Д-р — за
 Милетић Владислав — за
 Милошевић Гавро — за
 Милошевић Младен П. — отсутан
 Милутиновић Милинко Р. — за
 Милутиновић Милорад Ђ. — за
 Мисирлић Јован Т. — отсутан
 Митровић Јован Р. — отсутан
 Михаиловић Илија П. — отсутан
 Михајловић Светислав Д-р — отсутан
 Мохорић Иван — отсутан
 Мравље Милан — за
 Мулалић Мустафа А. — за
 Најдорфер Мирко — отсутан
 Недељковић Урош П. — за
 Никић Никола Д-р — отсутан
 Никић Федор Д-р — за
 Никодијевић Аранђел Д. — за
 Николић Бранко Д-р — за
 Нинковић Трипко — за
 Нуић Петар Д-р — отсутан
 Њамцул Ранко Д-р — отсутан
 Обрадовић Алекса Ј. — за
 Остојић Ђуро Д-р — за
 Павлић Алојзиј — отсутан
 Палечек Иван Д-р — за
 Парабуђеки Ђорђе — за
 Паранос Шпиро Ф. — отсутан
 Пахерник Фрањо — за
 Патрногић Љуба — отсутан

Перић Матеј Д-р — за
 Перић Миливоје Ђ. — за
 Перић Нинко Д-р — за
 Перко Драгутин В. — за
 Петковић Милан — за
 Петовар Ловро — за
 Петричић Живко Д-р — за
 Петровић Марко — за
 Пешић Милутин — за
 Пивко Људевит Д-р — за
 Пиштелић Славко А. Д-р — отсутан
 Погачник Виктор — за
 Поповић Димитрије Он. — за
 Поповић Добривоје Гер. Д-р — отсутан
 Поповић Душан — за
 Поповић Јефтимије — отсутан
 Поповић Коста Д-р — за
 Поповић Милан В. — за
 Поповић Милан Д-р — отсутан
 Поповић Светислав Д-р — за
 Прањак Недељко — за
 Прека Никола — за
 Прекоршек Иван — за
 Принцип Јово — за
 Прша Шиме Д-р — за
 Пустослемшек Расто — за
 Пуцел Иван Ј. — за
 Радивојевић Лазар Љ. — за
 Радић Иван — отсутан
 Радовић Саво Д-р — за
 Радоњић Милан — за
 Радоњић Миљан — за
 Рајић Тоша Д-р — за
 Рако Јанко Д-р — отсутан
 Рапе Стане Д-р — за
 Ресели Отмар — отсутан
 Рорбахер Јулијан Д-р — за
 Савић Аранђел — отсутан
 Савић Сава В. — отсутан
 Савковић Илија — за
 Санго Гавро Д-р — за
 Сарачевић Раденко — за
 Секулић Милан Д-р — за
 Селић Јоца М. — за
 Селмановић Алија — за
 Симић Милорад — за
 Симовић Александар М. — отсутан
 Смиљанић Тома Д-р — отсутан
 Сокић Милоје М. — за
 Соколовић Никола — за
 Спасовић Вукашин — за
 Спахић Владо — за
 Спидлер Вјекослав — за
 Спинчић Вјекослав — за
 Сршкић Милан Д-р — за
 Стајић Јосип — за
 Стајковић Никола — отсутан
 Станић Андра — отсутан
 Станишић Владимир Д-р — за
 Станојевић Драгомир М. — за
 Станојевић Милутин — отсутан
 Стевановић Живојин Ар. — отсутан
 Стевановић Милан — за
 Степанов Миливој — за
 Степановић Милан Р. — за
 Стефановић Игњат — за
 Стијић Милан Д-р — за

Стојадиновић Милослав Д-р — отсутан
 Стојковић Милан Ђ. Д-р — отсутан
 Стошић Стаменко — за
 Стрезовић Крета — отсутан
 Суботић Никола Д-р — отсутан
 Тадић Глигорије Д-р — за
 Теодоровић Војислав — за
 Толић Игњат М. Д-р — за
 Томић Јакоб — за
 Тонић Тодор Р. — за
 Топаловић Милан — за
 Торомановић Хасан — отсутан
 Трбић Василије — за
 Трбојевић Урош Д-р — отсутан
 Трифуновић Љубиша — за
 Тркуља Станко — за
 Трпковић Ставра К. — отсутан
 Ђирић Ђорђе — за
 Ђирић Стеван — за
 Ђуковић Милан — отсутан
 Узуповић Никола — за
 Урек Иван — за
 Урошевић Мирко Ил. — за
 Урукало Сергије — за
 Фиданчевић Тома Д-р — за
 Физир Виктор — отсутан
 Фотирић Арса — отсутан
 Хајдињак Антон — за
 Ханжек Лавослав Д-р — за
 Хасанбеговић Авдо Д-р — за
 Хођера Светислав В. — за
 Хрибар Никола — за
 Христић Бора — за
 Цемовић Филип — за
 Церер Антон — отсутан
 Ципушевић Методије — отсутан
 Чорбић Бранко — за
 Чохаџић Хазим — отсутан
 Шарковић Тихомир — за
 Шеатовић Ђуро Р. — отсутан
 Шега Фердо — за
 Шелмић Драгић М. — за
 Шећеров Славко Д-р — за
 Шибеник Станко Д-р — за
 Шиљеговић Владимир — за
 Шифтар Стеван — за
 Шнајдар Фрањо — за
 Шуменковић Илија Д-р — отсутан
 Шурмин Ђуро Д-р — за

Поштрејседник Д-р Коста Поповић: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 203 народна посланика и сви у гласали за. Тиме је овај законски предлог у начелу примљен. (Бурно пљескање).

Прелазимо на гласање у појединостима. Пошто се нико није јавно за реч, молим господина известноца да чита параграф по параграф. Гласаће се седањем и устајањем. Она господа народни посланици, који гласају за седење, а који гласају *пројис* устаје.

Изволите чути господина известноца.

Извештач Д-р Матеј Перић прочита § 1.

Поштрејседник Д-р Коста Поповић: Прима ли Народна скупштина § 1? (Прима). Оглашујем да је § 1 примљен. Изволите чути даље.

Извештач Д-р Перић прочита § 2.

Поштрејседник Д-р Коста Поповић: Прима ли

Народна скупштина § 2? (Прима). Оглашујем да је § 2 примљен. Изволите чути даље.

Извештај Д-р Перић прочита § 3.

Поштрејседник Д-р Коста Поповић: Прима ли Народна скупштина § 3? (Прима). Оглашујем да је § 3 примљен. Изволите чути даље.

Извештај Д-р Перић прочита § 4.

Поштрејседник Д-р Коста Поповић: Прима ли Народна скупштина § 4? (Прима). Оглашујем да је § 4 примљен. Изволите чути даље.

Извештај Д-р Перић прочита § 5.

Поштрејседник Д-р Коста Поповић: Прима ли Народна скупштина § 5? (Прима). Оглашујем да је § 5 примљен, и са тиме је примљен овај законски предлог и у појединостима.

Прелазимо на коначно гласање. Молим г. секретара да изврши прозивку ради коначног гласања.

Секретар Анте Ковач прозива народне посланике, који су гласали овако:

Аврамовић Бранко — за
 Ађић Анте — за
 Аксентијевић Александар — за
 Алексић Коста — за
 Алиловић Шафир — отсутан
 Анђелиновић Гргур Будислав Д-р — отсутан
 Анић Мића Д-р — отсутан
 Антонијевић Душан — за
 Антуновић Јосип — за
 Аранђеловић Јован — за
 Ауер Људевит Д-р — за
 Бабамовић Јордан — за
 Баљић Салих — за
 Бањац Љубомир — за
 Бараћ Бранко Д-р — за
 Барле Јанко — за
 Батинић Јозо — за
 Бачић Стјепан Д-р — за
 Бенко Јосип — за
 Бешировић Димитрије Р. — за
 Богдановић Исо — за
 Божић Милан — отсутан
 Борисављевић Страхиница — отсутан
 Брушија Радослав — отсутан
 Будишин Стеван — отсутан
 Буквић Александар — отсутан
 Буновић Милан — за
 Ваљавец Стјепан — за
 Варда Север — за
 Васиљевић Стеван Д-р — за
 Величковић Миладин — за
 Вельковић Велько — за
 Видаковић Витомир — за
 Видић Јеша Д-р — за
 Видовић Богдан Д-р — за
 Војиновић Јован В. — за
 Вошњак Богумил Д-р — за
 Вујић Димитрије В. — отсутан
 Вукићевић Богић Д-р — отсутан
 Гавранчић Отон Д-р — за
 Гавриловић Ото — за
 Гајшек Карло — за
 Главички Божић — отсутан
 Господнетић Фрањо — отсутан
 Грајић Перо — отсутан
 Грба Милован Д-р — отсутан
 Грбић Емилијан — за

Грђић Васиљ — за
 Грубановић Милан — за
 Грубер Фрањо Д-р — отсутан
 Давидовић Витомир — за
 Даниловић Живко — за
 Деметровић Јурај — за
 Дервишић Ђулага — за
 Димитријевић Мита — отсутан
 Димитријевић Хаџи-Тодор — за
 Добровић Милан С. — за
 Добровољац Милан Ј. — за
 Довозенски Јован С. — за
 Додић Александар-Така — за
 Дошен Мирко Д-р — за
 Драговић Милош П. — за
 Дрљача Бранко — за
 Дрмељ Алојзиј — за
 Дубоковић Јурај — за
 Ђокић Ристо — за
 Ђорђевић Владимир — за
 Ђурић Михаило — за
 Елеговић Иво Д-р — отсутан
 Живановић Милан — отсутан
 Живанчевић Михаило — за
 Живковић Негесим Д-р — за
 Живојиновић Душан М. — отсутан
 Захарић Чедомир — за
 Зелковић Бошко — за
 Земљић Јакоб — за
 Ивандекић — Ивковић Мирко Д-р — отсутан
 Иванишевић Петар — за
 Иванчевић Душан — за
 Исаковић Миливоје Ђ. — отсутан
 Исаковић Мито — отсутан
 Јанковић Велизар Д-р — отсутан
 Јевремовић Драгољуб Д-р — за
 Јевтић Животије — за
 Јевтић Милутин Ал. — за
 Јевтић Михаило Р. — за
 Јевтић Радован — за
 Јелић Милутин — отсутан
 Јеличић Вожа Ц. — за
 Јеремић Живојин — за
 Јеремић Тоде Д-р — отсутан
 Јован Андрија — отсутан
 Јовановић Александар — за
 Јовановић Ђока — отсутан
 Јовановић Јова — отсутан
 Јовичић Добросав — за
 Кадић Хусеин — за
 Кајмаковић Омер — за
 Каламатијевић Михаило Р. — отсутан
 Кандић Јовиша К. — за
 Катић Милош — за
 Каћански Стјепан — за
 Кешељевић Никола Д-р — за
 Клишч Антон — за
 Кнежевић Ловро — отсутан
 Кнежевић Стјепан Д-р — отсутан
 Ковач Анте Љ. — за
 Ковачевић Драгутин — Карло — отсутан
 Кожуљ Марко Д-р — за
 Којић Драгутин Д-р — за
 Роман Албин — за
 Костић Драгутин Д-р — за
 Костић Милорад Ј. Д-р — за
 Краљевић Драган Д-р — за

- Крамер Алберт Д-р — отсутан
 Крафт Стеван Д-р — отсутан
 Крејчи Антон — за
 Крстановић Ристо — отсутан
 Крстић Владимир — за
 Крстић Милутин — за
 Крстић Михаило В. — за
 Крстић Симо — за
 Кузмановић Лазар К. — за
 Кујунџић Андрија К. — отсутан
 Кујунџић Богољуб К. — за
 Кумануди Коста Д-р — за
 Кунгарић Анте Д-р — за
 Кућашић Јоахим — за
 Куртовић Војко — за
 Куртовић Шукрија — за
 Лазаревић Милован М. — за
 Лазаревић Тодор Д-р — отсутан
 Лазаревић Теодосије К. — за
 Лазаревић Филип С. Д-р — за
 Леушић Ђуро Д-р — отсутан
 Лисавец Младен Д-р — за
 Лончаревић Иван Д-р — отсутан
 Лончар Станко — за
 Лукић Живан Д-р — отсутан
 Макар Дако — за
 Максимовић Божићар — за
 Максимовић Стјепан — за
 Маланчећ Владо Д-р — отсутан
 Маринковић Војислав Д-р — отсутан
 Марјан Ђуро — за
 Марјанац Симо — за
 Маркић Фрањо — отсутан
 Марковић Миленко Д-р — отсутан
 Марковић Милорад П. — за
 Марковић Никола — за
 Марковић Петар К. — за
 Мastroвић Анте Ф. — отсутан
 Матица Павао — за
 Матић Ђока Н. — за
 Маџековић Матија — отсутан
 Машин Марко — за
 Метикош Милан Д-р — за
 Мијић Милан Ђ. — за
 Милетић Вјекослав Д-р — за
 Милетић Владислав — за
 Милошевић Гавро — за
 Милошевић Младен П. — отсутан
 Милутиновић Мишико Р. — за
 Милутиновић Милорад Ђ. — за
 Мисирлић Јован Т. — отсутан
 Митровић Јован Р. — отсутан
 Михаиловић Илија П. — отсутан
 Михајловић Светислав Д-р — за
 Мохорић Иван — отсутан
 Мравље Милан — за
 Мулалић Мусгафа А. — за
 Најдорфер Мирко — отсутан
 Недељковић Урош П. — за
 Никић Никола Д-р — отсутан
 Никић Федор Д-р — за
 Никодијевић Аранђел Д. — за
 Николић Бранко Д-р — за
 Нишковић Тришко — за
 Нуић Петар Д-р — отсутан
 Њамцул Ранко Д-р — отсутан
 Обрадовић Алекса Ј. — за
 Остојић Ђуро Д-р — за
 Павлич Алојзиј — отсутан
 Палечек Иван Д-р — за
 Парабуџски Ђорђе — за
 Паранос Шпиро Ф. — отсутан
 Пахерник Фрањо — за
 Патриговић Љуба — отсутан
 Перић Матеј Д-р — за
 Перић Миливоје Ђ. — за
 Перић Нинко Д-р — за
 Перко Драгутин В. — за
 Петковић Милан — за
 Петовар Ловро — за
 Петричић Живко Д-р — за
 Петровић Марко — отсутан
 Пешић Милутин — отсутан
 Пивко Људевит Д-р — за
 Пиштелић Славко А. Д-р — отсутан
 Погачник Виктор — за
 Поповић Димитрије Он. — за
 Поповић Добривоје Гер. Д-р — отсутан
 Поповић Душан — за
 Поповић Јефтимије — отсутан
 Поповић Коста Д-р — за
 Поповић Милан В. — за
 Поповић Милан Д-р — отсутан
 Поповић Светислав Д-р — за
 Праљак Недељко — за
 Прека Никола — за
 Прекоршек Иван — за
 Принцип Јово — за
 Прша Шиме Д-р — за
 Пустослемшек Радо — за
 Пуцел Иван Ј. — за
 Радивојевић Лазар Љ. — за
 Радић Иван — за
 Радовић Саво Д-р — за
 Радовић Милан — за
 Радонић Миљан — за
 Рајлић Тоша Д-р — за
 Рако Јанко Д-р — отсутан
 Рапе Стане Д-р — за
 Ресели Отмар — отсутан
 Рорбахер Јулијан Д-р — за
 Савић Аранђел — отсутан
 Савић Сава В. — отсутан
 Савковић Илија — за
 Санто Гавро Д-р — за
 Сарачевић Раденко — за
 Секулић Милан Д-р — за
 Селић Јоца М. — за
 Селмановић Алија — за
 Симић Милорад — за
 Симовић Александар М. — отсутан
 Смиљанић Тома Д-р — за
 Сокић Милоје М. — за
 Соколовић Никола — за
 Спасовић Вукашин — за
 Спахић Владо — за
 Спиндлер Вјекослав — за
 Спинчић Вјекослав — за
 Сршкић Милан Д-р — за
 Стајкић Јосип — за
 Стајковић Никола — отсутан
 Станић Андра — отсутан
 Станишић Владимир Д-р — за
 Станојевић Драгомир М. — за

Станојевић Милутин — за
 Стевановић Живојин Ар. — отсутан
 Стевановић Милан — за
 Степанов Миливој — отсутан
 Степановић Милан Р. — за
 Стефановић Игњат — отсутан
 Стијић Милан Д-р — за
 Стојадиновић Милосав Д-р — отсутан
 Стојковић Милан Ђ. Д-р — отсутан
 Стошић Стаменко — отсутан
 Стрезовић Крста — отсутан
 Суботић Никола Д-р — отсутан
 Тадић Глигорије Д-р — за
 Теодоровић Војислав — за
 Толић Игњат М. Д-р — за
 Томић Јакоб — за
 Тонић Тодор Р. — за
 Топаловић Милан — за
 Торомановић Хасан — отсутан
 Трбић Василије — за
 Трбојевић Урош Д-р — отсутан
 Трифуновић Љубиша — за
 Тркуља Станко — за
 Трпковић Ставра К. — за
 Ђирић Ђорђе — за
 Ђирић Стеван — за
 Ђуковић Милан — отсутан
 Узуновић Никола — отсутан
 Урек Иван — за
 Урошевић Мирко Ил. — отсутан
 Урукало Сергије — за
 Фиданчевић Тома Д-р — за
 Физир Виктор — отсутан
 Фотирић Арса — отсутан
 Хајдињак Антон — за
 Ханжек Лавослав Д-р — за
 Хасанбеговић Авдо Д-р — за
 Хођера Светислав В. — за
 Хрибар Никола — за
 Христић Бора — за
 Цемовић Филли — за
 Церер Антон — отсутан

Цишушевић Методије — отсутан
 Чорбић Бранко — за
 Чохаџић Хазим — отсутан
 Шарковић Тихомир — за
 Шеатовић Ђуро Р. — отсутан
 Шега Фердо — за
 Шелмић Драгић М. — за
 Шећеров Славко Д-р — за
 Шибеник Станко Д-р — за
 Шиљеговић Владимир — за
 Шифтар Стеван — за
 Шнајдар Фрањо — за
 Шуменковић Изја Др. — отсутан
 Шурмин Ђуро — за

Пошћрејседник Д-р Коста Поповић: Гласање је закључено. Резултат гласања је следећи: гласало је свега 187 народних посланика и сви су гласали за. (Пљескање). Тиме је законски предлог и у целини коначно усвојен и по § 64 Устава удрутиће се на даљи рад Сенату. Пристајели Народна скупштина да закључимо седницу. (Пристаје). Пре него што закључимо ову седницу изволите чути дневни ред за наредну седницу.

1) Избор Одбора за проучавање законског предлога о споразуму по научним, школским и уметничким односима између Краљевине Југославије и Републике Пољске.

2) Претрес извештаја Одбора за проучавање законског предлога о сузбијању скупине животињих намирница.

3) Претрес извештаја Финансијског одбора о предлогу закона о увођењу у живот међународних уговора и споразума.

4) Решавање о Правилнику о организацији службе у Народној скупштини и скупштинским службеницима (§ 127 Закона о пословном реду Народне скупштине).

Данашњу седницу закључујем а идућу закључујем за сутра пре подне у 9 часова.

Седница је закључена у 18,45 часова.

ПРИЛОЗИ

МИНИСТАРСТВО
 ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА НАРОДА
 КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
 К А Б И Н Е Т
 К. Бр. 368

Господине претседниче,

На основу приложеног овлашћења датог ми Указом Његовог Величанства Краља од 2 априла 1932 године, част ми је у прилогу доставити вам «Предлог Закона о подизању домова и других објеката удружења и установа, које спадају у надлежност Министарства физичког васпитања народа» с молбом, да га изволите послати Законодавном одбору Народне скупштине на решење.

Изволите, Господине Претседниче, примити и овом приликом уверење о мом одличном поштовању.

Београд, 4 април 1932.

Министар
 Физичког васпитања народа,
 Др. Краљевић Драган, с. Р.

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости Божјој и вољи народној
Краљ Југославије

На предлог Нашег Министра физичког васпитања народа и по саслушању Нашег Министарског савета, а на основу члана 63 Устава, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар физичког васпитања народа, да може поднети Народном претставништву «Предлог Закона о подизању домова и других објеката удружења и установа, које спадају у надлежност

Министарства физичког васпитања народа» на решење.

Наш Министар физичког васпитања народа нека изврши овај Указ.

2 априла 1932 године
у Београду.

АЛЕКСАНДАР, с. р.

Министар
физичког васпитања народа,
Др. Краљевић Драган, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О

ПОДИЗАЊУ ДОМОВА И ДРУГИХ ОБЈЕКТА УДРУЖЕЊА И УСТАНОВА, КОЈЕ СПАДАЈУ У НАДЛЕЖНОСТ МИНИСТАРСТВА ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА НАРОДА

§ 1

Удружења и установе које спадају под надзор Министарства физичког васпитања народа, не могу подизати домове и друге објекте који су намењени циљевима удружења и установа, без претходног одобрења Министарства физичког васпитања народа; исто тако не могу вршити преправке већ постојећих домова и објеката без претходног одобрења опште управне власти.

§ 2

Учињене материјалне издатке око подизања и преправке домова и других објеката противно § 1 овог Закона, сносиће чланови управе дотичног удружења и установе.

§ 3

На предлог Министра физичког васпитања народа може Министарски савет одобрити, да се потребна прерађена и непрерађена грађа и други грађевински материјал за подизање домова и других објеката уступити бесплатно из државних предузећа удружењима и установама поменутих у § 1. Исто тако може Мини-

старски савет одобрити бесплатан превоз ове грађе и другог грађевинског материјала на државним железницама и бродовима, од места државних предузећа, до места подизања домова и других објеката удружења и установа.

§ 4

Министар физичког васпитања народа у сагласности са Министарским саветом, прописује уредбом ближе одредбе која удружења и установе и под којим условима могу да приступе грађењу односно преправци домова и других објеката.

§ 5

Одредбе §§ 1 и 2 овог Закона не односе се на удружења и установе, које су почеле са изградњом домова или других објеката пре доношења овог Закона.

§ 6

Овај Закон ступа на снагу када га Краљ потпише и када се обнародује у Службеним новинама.

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
КРАЈЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ВАНРЕДАН САЗИВ
ЗА 1931/32 ГОДИНУ

КЊИГА V

ОД XL ДО LII РЕДОВНОГ САСТАНКА

ОД 13 АПРИЛА ДО 10 АВГУСТА 1932 ГОДИНЕ

БЕОГРАД
ГРАФИЧКИ УМЕТНИЧКИ ЗАВОД «ПЛАНЕТА» — УСКОЧКА УЛ. БР. 8.
1 9 3 2

Претседништво Народне скупштине

Претседник:

Др. Коста Кумануди

Потпретседници:

Драгутин-Карло Ковачевић

Др. Авдо Хасанбеговић

Др. Коста Поповић (од 29 II 1932 г.)

Секретари:

Др. Драгољуб Јевремовић

Анте Љ. Ковач

Драгомир Станојевић

Милан Мравље

Гавро Милошевић (од 19 II 1932 г.)

